

6988

F 75
1906

საქართველო

საქართველო
ქურონალი

მომრდილთათვის

ნოემბერი

1906

შ ი ნ ა ა რ ს ი:

1. ანგელოზის ნანინა.—ლექსი აკაკისა	3
2. პატარა მეგაზეთე—(რუსულიდგან), ჭიჭიკოსი	7
3. აღერსისთვის სიცოცხლე.—(გაგრძელება) ნ. ვიფიანისა 17	
4. ცივის ქვეყნების ამბები.—(თარგმანი) ირაკლი სურგუ- ლასისა	26
5. გმირი-პოეტი. —(რუსულიდგან) გაგრძელება არჩილ ჯაფარიძისა	83
6. საფრანგეთის ისტორიიდან.—(თარგმანი) ა. შ.-სა	43
7. ფიზიკა და ქიმია.—გაგრძელება, ნ. ჯ—ურისა	60
8. საქართველო სვიმონ მეფის დროს—დ. კარაჭაშვი- ლასა	51
9. გასართობი	63

1950 წ. 10 მ.

ნაპარული

საუმაჯვილო ჟურნალი

წელიწადი მთლიანად

მოზრდილთათვის

№ XI

ნოემბერი

1906

ტფილისი

ელექტრომბეჭდავი ანბ. „ზრომა“, მიხაილოვის ქუჩა № 65

1906

285

შ ი ნ ა ა რ ს ი:

1. ანგელოზის ნანინა.—ლექსი აკაკისა	3
2. პატარა მეგაზეთე—(რუსულიდგან), ჭიჭიკოსი	7
3. ალერსისთვის სიცოცხლე.—(გაგრძელება) ნ. უაფიანის	17
4. ცივის ქვეყნების ამბები.—(თარგმანი) ირაკლი სურგუ- ლისა	26
5. გმირი-პოეტი.—(რუსულიდგან) გაგრძელება არჩილ ჯაფარიანიშვილისა	83
6. საფრანგეთის ისტორიიდან.—(თარგმანი) ა. შ.-ის	43
7. ფიზიკა და ქიმია.—გაგრძელება, ნ. ლ—ურისა	60
8. საქართველო სვიმონ მეფის დროს—დ. კარიჭაშვი- ლისა	51
9. გასართობი	63

ანგელოზის ნანიწა.

უცხო სტუმარი, მოულოდნელი,
დედის-ნუგეში, ცუცუნ პატარა,
ტიტიწებს, პირზე რაც მოადგება;
ტრიალობს მთელს დღეს, როგორც რომ ჯარა!

ვითა პეპელა, ცელქობს ნელ-ნელა,
ნომართული აქვს გული, ვით ქნარი.
თავის ნებაა, ისრულებს სურვილს
თვალ-ცრემლიანი, ხან მომღიმარა.

მისი ტირილი, მისი სიცილი
ორივე ერთად სკრის თანასწორად;
მტყუანი იყოს, გინდა მართალი,
გააქვს თავისი მით ერთი-ორად.

ადრე, დილიდან დაღამებამდე,
მოუსვენარი ამ ყოფაშია!..
სხვები ჰფიქრობენ იმაზე და მას
არცა სწყურია და არცა ჰშია!..

რომ დაღამდება, აქუქყუნდება,
თვალი ეხუჭვის, ძილი ერევა,
და მაშინ მასზე, ვით ანგელოსზე,
გადმოდის მაღლით ლოცვა კურთხევა

დაეძინება და სიზმარს ნახავს,
რომ ანგელოზი ჩამოტრინდება
ელვარე ფრთებით და სიყვარულით
პატარა მძინარს გვერდს მოუჯდება.

აღერსით ეტყვის: „დიდ არს უფალი!...
დიდ-არს!.. ოსსანა მალალთა შინა!..
შეგერგოს მადლით ლოცვა-კურთხევა,
როგორც დედის რძე!.. როგორც „ნანიხა“.

მე ვარ დაიკო... პატარა ლიტა,
ანგელოზთ გუნდში მოსხივ-ცისკარე.
მე რომ მიმიხმეს, ჩემ მაგიერად
შენ ამობრწყინდი, როგორც რომ მთვარე!

ჩემმა სიკვდილმა მწუხარე დედას
ბნელი-უკუნი გულს მიაფინა.
ის ბნელი უნდა შენ გაუქარვო! —
მაგრამ იძინე ჯერ-კი, „ნანიხა“!..

რადგანც მე შენში გაეხორციელდი
და შენ ხარ ჩემი აწ მოადგილე,
იყავ დედ-მამის მანუგეშებლად
და ცხოვრების გზა გაუადვილე!.

შენ აქ ახარე, მე იქ ვილოცავ,
ვით ანგელოზი „მალალთა შინა“!..
ეს არის, დაო, ჩემი სურვილი
და ესვე იყოს შენი „ნანიხა“.

გამოიღვიძებს დილას პატარა
კარგ გუნებაზე, პირ-მომღიმარი,
თუმც არ ახსოვს-კი იმ წინა ღამის
არც ანგელოზი და არც სიზმარი!.

შესცინებს დედას და იმ ტკბილ სიტყვას
 დედისთვის სხვა რამ არ შეედრება!.. **ზიზლიძის**
 გულში ჩაიკრავს პატარა გოგოს
 და მწარე სევდაც გადაეყრება!

აკაკი.

პატარა მეგაზეთე.

(რუსულიდან)

ხალი გაზეთები!... დღევანდელი გაზეთები!..
ახალი დღევანდელი გაზეთები! "--ყვიროდა ერთს
ყინულიანს დღეს პატარა ბიჭი, რომელიც პე-
ტერბურგის ერთს მიყრუებულს ქუჩაში სცხოვრობდა. ციოდა,
საშინლად ჰყინავდა. ბიჭუნის მთელი ტანი დაჰზრობოდა,
მაგრამ სიცივე მაინც ვერ აშინებდა, ილლიის ქვეშ გაზეთებით
საესე ჩანთა ამოედო, ქუდი ჩამოეფხატა, ხელები სახელოებში
გაეყარა და მოძრაობით, ჩქარ-ჩქარა, ფეხის ცვლით სცდილობ-
და დამზრალი და გაყინული ტანი და ხელ-ფეხი გაეთბო რო-
გორზე.

—„დღევანდელი გაზეთები! „პეტერბურგსკი ლისტოკ“,

„რუს“, „ნოვოე ვრემია“ დამატებითურთ!“ . . — გაიძახოდა ვრ-
თგულად პატარა ბიჭი. გამვლელ-გამომვლელები ქუჩაქველეთ-
ვით ირეოდნენ იმის გვერდით, მაგრამ თბილს ქურქებში ჩა-
ფუფუნულები ყურადღებასაც არ აქცევდნენ ბიჭის ყვირი-
ლს. მხოლოდ დრო და დრო თუ ვინმე შედგებოდა ხოლმე,
წამოიძახებდა სასურველ გაზეთის სახელსა და საჩქაროდ წვრილს
ფულს გაუწვდიდა. ბიჭიც კოცხლად და მარდად არჩევდა მოთ-
ხოვნილს გაზეთს ჩანთიდგანა, გაუწვდიდა მყიდველსა და თან
თავისს გაყინულ-გალურჯებულს ხელს გაუშვერდა ფულის მისა-
ღებადა.

ნახევარ წამის შემდეგ გამვლელი სრულიად მიეფარებოდა
თვალიდგან, ბიჭი-კი ისევ იმეორებდა ხრინწიანის ხმით:

— გაზეთები: „რუს“, „ნაშა ჟიზნ“, „ნოვოე ვრემია“!

ხალხიც განუწყვეტლივ მიდი-მოდიოდა. ბიჭი ვერ ამ-
ჩნევდა გამვლელების სახეს, იმეორებდა თავისს ჩვეულებრივს
„ახალს გაზეთებს“ და ფიქრობდა მხოლოდ სითბოზედ... სი-
ცივისაგან თითქმის გაშეშდა, ხელები და ფეხები უზომოდ
დააზრა...

— „ნაშა ჟიზნ“ — მომეცი! — გაისმა უცხად ნაცნობი ხმა.

— ახლავე!

მეგაზეთეს წინ იდგა ვიღაც სათვალეზიანი და გრძელი
შავ-თმიანი კაცი. იგი თითქმის ყოველ დღე ამ დროს გამოი-
ვლიდა ხოლმე და ბიჭისაგან „ნაშა ჟიზნ“-ს ყიდულობდა.

მყიდველმა და მეგაზეთემ ერთმანერთი იცნეს. ეს კაცი
ხშირად გამოელაპარაკებოდა ხოლმე კიდევ ბიჭუნისა, ეტ-
ყოდა რასმე აღერსით და თანაგრძნობითა და წავიდოდა.

აგერ ახლაც, ვიდრე ბიჭი გაზეთს ამოიღებდა, დაეკითხა:

— გაიყინე, ვანიჩკა?

— არა უშავს-რა!

— სჯობიან საჩაიეში წახვიდე; კიდევ გათბები იქა და
გაზეთებსაც ბევრს გაასაღებ.

— წავალ პატარა ხანს უკან...

— გაზეთის მყიდველი გაზეთის პირველ გვერდეს თვალი
ერებით განშორდა.

„კარგი კაცია“, — ფიქრობდა პატარა ბიჭი, — „მაგრამ ვერ
გამიგია, რად მიწოდა ვანიჩკა, როდესაც ჩემი სახელი ტრო-
შკაა! ხვალ რომ გამოვიღოს, ვკითხავ უთუოდა“...

სულ რამდენიმე თვე იყო, რაც ტროშკა ტამბოვის გუ-
ბერნიიდგან ჩამოვიდა პეტერბურგში საცხოვრებლად.

ტროშკას ბიძა, ისიც შეგახეთე, ღვინობისთვეშივე სწერდა
სოფლად დედასა და პაპას, — გამოგზავნეთ ტროშკა, გაზეთის
საქმე კარგად მიდის, მოგება მრჩებაო.

მართლაცა-და, პირველ ხანად, როცა ტროშკა სოფლი-
დამ ჩამოვიდა, გაზეთების ვაჭრობა მარჯვედ მიდიოდა, ბიძა
და ძმისწული მთელს დღეს გაზეთების ყიდვაში ატარებდნენ,
ლამე-კი თავს ერთად იყრიდნენ, მხიარულ-კმაყოფილები. მაგ-
რამ შეგახეთეების რიცხვმა მალე მეტის-მეტად იმატა და ტრო-
შკასაც თანდათან შემოსავალი შეუმცირდა. ამას კიდევ არად
მიიჩნევდა და როგორმე გაუძლებდა, რომ თავს უცებ შემდე-
გი უბედურება არ დასტყდომოდა: შობის წინა დღეებში ბიძა
გაუცივდა და მცირე ავადმყოფობის შემდეგ გარდაეცვალა. მას
დაპირა ქვრივი პატარა ბავშვითა და ამათი რჩენაც თითის ტო-
ლა ტროშკას დააწვა კისერზედა.

— „ნუ სწუხარ, ძალო, — ეუბნებოდა იგი ბიცილასა, —
ფულს მე საკმაოდ მოვიგებ, შენც გეყოფა და სოფელში გა-
საგზავნადაც დამრჩება“...

ძალიან ირჯებოდა ჩვენი ტროშკა და სცდილობდა მეტი
გაზეთები გაეყიდნა და მეტი ფული მოეტანა. თავისთვის არც
ახალს ტანსაცმელს ყიდულობდა და არც მკვიდრს ფეხსაც-
მელსა. სიმშლილს ითმენდა და სიცივესაცა, მაგრამ ბევრს
მაინც ვერას ანარჩუნებდა. არა-ერთხელ უნახავს მას თვალ-
კრემლიანი ბიცილა, როცა ბინდისას შინ დაბრუნებულა,
გაყინული და დაშფეული და არა-ერთხელ მოუსმენია ბეჩავ
ქვრივისაგან შემდეგი სიტყვები:

— პატარა ბალანასაგან ხელ-ფეხ შეკრული ვარ, ეს რომ არა ყოფილიყო, დაედგებოდი მაინც სადმე მოსამსახურეთა შენ-კი, ტროშკა, სოფელშივე გაგისტუმრებდი. ახლა-კი ბავშვით სად წავალ?

— კარგი, კარგი, ძალო! საქმეს როგორმე მოვაგვარებ!.. მალე გავიზრდები, მაშინ კარგად წავა ჩვენი საქმე. შენი მატრონაც მოიზრდება“...

მაგრამ ტროშკას თანდათან უფრო უძნელდებოდა პეტერბურგში ცხოვრება. დილიდგან საღამომდის ქუჩაში დაწანწალებდა ხოლმე საწყალი და თან ფიქრობდა ხშირად, თუ რა კარგია სოფელში ყოფნა, იქ ძილი და დასვენება, კატასთანა და ციკნებთან თამაშობა, თოვლის თოჯების გაკეთება და ციგით ცურაობა... ყველაზედ მეტად-კი ტროშკა იგონებდა თავისს ციკნებს, რომლებთანაც ერთობოდა წარსულს ზაფხულს. მათ არა ჰყავდათ სხვა საქონელი, გარდა ციკნებისა, და ტროშკაც ყოველ დღე ფიქრით იმათთან იყო, მათ ევლუბოდა თავსა.

— ახლა, — ფიქრობდა ტროშკა, — კარგა ღამეზად მოიზრდებოდნენ, ხუჭუჭი, წვერ-ცარცარა თხები გახდებოდნენ. რა კარგი იყო ხოლმე, ტანზე რო ხელს გადავუსვამდი, ანდა ბლუჯა ბალახს ვაჩვენებდი და მოვიტყუებდი; ჯერ ბევრს ვარბეინებდი და მერე ვაქმევდი დაღალულ-დაქანცულებსა!

დიდი ხანი არ არის, რაც ჩვენმა ბიჭიკომ იწყო ამბების კითხვა თავის გუბერნიიდგანა; ბინდისას, როცა ვაქრობა გაუთავდებოდა, მივიდოდა ხოლმე ახლო ფარანთანა და დაიწყებდა გაზეთების თვალთვრებას, ტამბოვის ამბების ძებნასა. მაგრამ, ვაი, რომ ხშირად კუდს ამბებს წაატყდებოდა ხოლმე.

იწერებოდნენ: გლეხებს სიმშლილი მოელის, ბევრი მათგანი დაბრუნდა ფაბრიკებიდგანა და ქარხნებიდგანა, ბევრი უსაქმოდ არის დარჩენილი, ზოგს სოფლებში გლეხები ძარცვა-გლეჯას მისდევენ, სწვავენ და ანადგურებენ მებატონეების მამულებსა და სხ.

რა ვქნა? რა ამბავია ესა? — ჰკვირობდა ხოლმე ტროშკა:

ნუ-თუ ჩვენი გლეხები ვლადიმერ თეოდორიჩის მამულის და საწველად წავლენ? ავაზაკები არიან, განა? ტროშკას ეს ვერას გზით ვერ მოესაზრებინა.

„ან არა-და, ნუ-თუ სულ აღარა მოეძებნებათ-რა საქმელადა?“ — ფიქრობდა ხოლმე პატარა.

ერთხელ, გაზეთის თვალთვლების დროს, ტროშკამ შემდეგი წაიკითხა:

„ტამბოვის გუბერნიაში საშინელი სიმშლია. ბევრს სოფელში სხვა-და-სხვა ავადმყოფობა მძვინვარებს უსაქმლობის გამო. ღარიბები საქონელს ჩაღის ფასადა ჰყიდიან. სტირიან, მაგრამ მაინც ჰყიდიან. სოფელს ბერეზოვში, მაგალითად, სადაც ჩვენ მოგვიხდა ყოფნა, გლეხმა ივანე სედოვმა სამი ციკნიდგან, რომლებიც მთელს მისს სიმდიდრეს შეადგენდნენ, გაჰყიდა ორი, მალე უკანასკნელსაც გაჰყიდის... შეორე გლეხი“...

ტროშკამ ველარ შესძლო კითხვა. „ივანე სედოვმა?“. ეს ხომ მისი პაპა არის. „გაჰყიდა ციკნები... გაჰყიდა ჩემი პატარა ციკნები!“..

თავზარი დაეცა ტროშკასა. მოაგონდა, როგორ ეგებებოდა ხოლმე იგი თავისს საყვარელს ციკნებს ყოველს საღამოს კარებში, როცა ისინი მინდვრიდგან ბრუნდებოდნენ; როგორ ეხვეოდნენ ხოლმე გარსა, როცა მას ჰიდგან წყალი ამოჰქონდა სასმელად...

„ეხლა, მაშ ველარას დროს ველარა ენახავ იმათა“ და იგრძნო, რომ თვალეზზედ ცრემლები მოადგა. მიბრუნდა კედლისკენა და მწარედ იტირა...

ხალხი-კი ისევ წინანდებურად მიდი-მოდოდა, პატარა მეგაზეთის თვალეზზედ ცრემლებს ვერაფერს ჰხედავდა.

შინ რომ დაბრუნდა ტროშკა, უამბო ბიცოლას სოფლის სიმწარე, ჩამოჯდა მერე ტახტზედა და დაიწყო ხმა-მალლა ჩივილ-ტირილი: ოთახში გულშემზარავი მწუხარება გამეფდა. ხელი არ ახლო პურსა, უვახშმოდ წავიდა ტროშკა დასაძინებლად; მალე ბიცოლამაც გააქრო ლამპარი, ილოცა და დაიძინა.

მაგრამ როდი ეძინებოდა ტროშკასა, სოფლის მწუხარებაზედ ფიქრობდა ისევ. გაახსენდა ყოველისფერი, რაც კი რამ წაიკითხა სიმშვილზედა, შეეზარა და შეეცოდა ყველა: დედაც, პაპაც, ბიცოლაცა და თავისი თავიცა... „სიმშვილი და ავადმყოფობა“... იქნება დედაც ავადმყოფობს ეხლა?... ჩავა ტროშკა ამ ზაფხულს სოფელში და ველარა ნახავს მას სახლში. მიდგებ-მოდგება, მოიკითხავს დედასა... და ეტყვიან, რომ მოუკვდა... დიდ ხანს იტირებს ტროშკა მის საფლავზედა... მაგრამ დედა ველარას გაიგებს... და ველარას დროს ველარ უამბობს დედას, თუ რა საყდრებია პეტერბურგში, როგორი უცხენო მატარებლები და ეტლებია, თეთრი ფარნები და სხ.“... უცბად ტროშკას თავში ახალმა ფიქრმა გაუელევა. — ყველა ამის შესახებ წერილს მივწერ ბატონს ვლადიმირ თეოდორიჩს.

ზაფხულობით ვლადიმირ თეოდორიჩი, როგორც ნათქვამი იყო ზევით, სცხოვრობდა სოფელში. აქ ბატონს ვლადიმირს ედგა ქვითკირის გალავან-შემოვლებული სახლი. მდიდარი კაცი იყო ბ-ნი ვლადიმირი და ამასთან კეთილიც. ერთხელ, როცა იმისი დაბადების დღე იყო, ბრძანება გასცა, რომ მთელი სახლი ლამპრებით გაეჩაღებინათ და მთელი სოფლის ბიჭებისათვის კაკალი და პირის ჩასატკბანურებელი ხილი დაერიგებინათ.

ზაფხულობით ვლადიმირი კეთილია, უთუოდ გადაგვარჩენს“, — დაასკვნა ბიჭუნებმა და გარდასწყვიტა ახლავე, შუალამისას, მიეწერა მისთვის წერილი, თორემ ხვალ ველარ მოიცილიდა, რადგანაც აღრიანად გაზეთების გასაყიდად უნდა გაქცეულიყო.

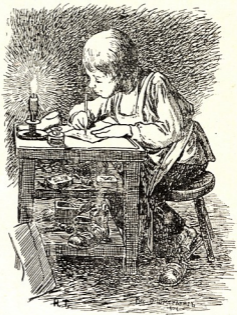
აღვა ლოგინიდგანა, მივიდა მაგიდასთანა და დაუწყო ძებნა წუმწუმასა... ჯიბეში ყარანდაში ვგულებოდა, იმედი ჰქონდა, ქალაღლსაც იპოვნიდა საღმე. კონვერტსა და მარკასაც ხვალ იყიდდა.

რამდენისამე წამის შემდეგ ტროშკა იჯდა მაგიდასთანა.

და სწერდა... თმები ჩამოჰშლოდა, სიცივისგან ხელები უკან-
კალებდა, მაგრამ ის ამაზედ არა სწუხდა...

— „ყველა-
ფერს მიეწერ...
ყველაფერს...
ბიძაზედაც, რო-
მელიც მოკვდა,
იმასაც, როგო-
რა შვივა ხოლ-
მე, იმასაც, რომ
ბიცოლა ერთ-
თავად სჯირის..
სიმშობზედაც,
სიმშობზედაც...
ციკნების შესა-
ხებაც... ყველა-
ფერს ალაღ მარ-
თლად მიეწერ“.

მეორე დღეს,
ქუჩაში დგომის
დროს, ტროშ-
კას მხოლოდ ის-
ლა ახსოვდა, რომ

მისს ჯიბეში ძვირფასი წერილი იღო. აქამდისაც ჩააგდებდა
ფოსტის ყუთში, თუ სცოდნოდა, როგორ დაეწერა ადრესი.
კონვერტზედა, მაგრამ არ იცოდა. ახსოვს, სოფელში ამბობდ-
ნენ ხოლმე: ბატონი ზამთარში მოსკოვში სცხოვრობსო და
ტროშკამაც დააწერა კონვერტზედ:

„მოსკოვს,

ბატონს ვლადიმირ თეოდორისს“.

მაგრამ გული ეუბნებოდა, ადრესს კიდევ რაღაცა უნდა-

დაემატოს, რომ წერილი უთუოდ მიუვიდესო. გარდასწავიტა ტროშკამა ამიტომ, შეჰკითხებოდა ვისმე.

გაფაციცებული უყურებდა გამვლელ-გამომვლელებს ტროშკა ღ არჩევდა, რომელი უფრო კეთილი იყო მათგანა, რომ დაჰლაპარაკებოდა. ქუჩაში ჯარივით მიდი-მოდოდა ხალხი, ზოგი სამხედრო სამსახურისა, ზოგი სამოქალაქო; ბლომად ირეოდნენ ქალბატონები, მაგრამ ყველანი უცნობნი იყვნენ, სასტიკის გამომეტყველებისა, ყველა სადღაც მიეჩქარებოდა. ვერ გაებედნა ტროშკას დაჰლაპარაკებოდა ვისმე, ეშინოდა მისულიყო რომელიმე უცნობ კაცთანა...

— აბა, ვანიჩკა, გაქვს „ნაშა ეიზენ“?

ბიჭიკო შეერთა. მის წინ იდგა ის სათვალეზიანი ბატონი, რომელიც ყოველ დღე გაზეთს ყიდულობდა მისგან.

— გახლავს; მოგართმევთ ახლავ!

„ამასა ვკითხავ“, — გარდასწავიტა ტროშკამ გაზეთის ამოღების დროსა.

— ახლა ცოტა არ იყოს თბილა, არა ძმაო! — გამოელაპარაკა ბატონი, — მალე გაზაფხულიც გვეწვევა.

— ბატონო... მე თქვენთვის რალაცა უნდა შეკითხნა...

— აბა, რა?

— არ ვიცი, როგორ გავუგზავნო წერილი ვლადიმირ თეოდორიჩსა?

— ვისა?

— ჩვენი სოფლის ბატონსა... აი, წერილიცა... აქ მე ყველაფერსა ვწერ... სიმშლიზედაც... ციკნებზედაცა...

— რომელ ციკნებზედა?

— ჩვენებზედა... დედასა და პაპას საქმელად აღარა აქვთრა. ამასა ვწერ ვლადიმირ თეოდორიჩსა...

— სადა სცხოვრობს შენი ვლადიმირ თეოდორიჩი?

— მოსკოვში.

— რომელ ქუჩაზედ?

— არ ვიცი.

— მეც არ ვიცი... როგორ გავუგზავნოთ მაშა?... ესე არ შიუვა, ნამდვილი ადრესის ცოდნა საჭიროა.

და ბატონი გზას გაუდგა. მაგრამ მალე ტროშკა ისევ და-
ეწია და დუწყო ლაპარაკი:

— ბატონო! მოითმინეთ!.. წერილი ნახეთ! იქნება დედა-
მიკვდება... აქ სულ სწერია, ყველაფერი ალაღ-მართლადა სწე-
რია.

და ტროშკამ ცრემლები გადმოყარა.

ბატონი შედგა.

— ვანიჩკა, შენ, მგონი ავადა ხარ, ჩემო კარგო?.. ან და,
დიდი რამ უბედურება გწვევია?.. წამო ჩემთანა, ყველაფერი
კარგად მიაბე!

სათვალთვინი მწერალი იყო, თანამშრომელი დიდი გაზე-
თისა.

გაიგო თუ არა ტროშკას მწუხარება, გარდასწყვიტა მა-
შინვე ეშველა როგორმე მისთვის, მაგრამ ადრესი ვლადიმირ
თეოდორიჩისა არ იცოდა და ვერ უთხრა, როგორ გაეგზავნა
წერილი.

ტროშკა უიმედობამ შეიპყრო.

— ნუ სწუხარ, ძმაო, — უთხრა მწერალმა. — შენი წერი-
ლი მე მომიყიდე და ჩვენ მოგიხერხებთ რასმე... იქნება უბა-
ტონოთაც გაკეთდეს საქმე...

მწერალმა ტროშკას წერილი გამოართო, სამაგიეროდ მი-
სცა ფული და ასწავლა, როგორ გაეგზავნა პაპასთვის სო-
ფელში.

— მისწერე მას, რომ არ გაყიდოს უკანასკნელი ცი-
კანი...

სამის დღის შემდეგ გაზეთში დაიბეჭდა პატარა თხუზუ-
ლება სათაურით: „წერილი ბატონს“. დამწერი უამბობდა სა-
ზოგადოებასა, თუ როგორ გაიცნო მეგაზეთე, რომელიც ტი-
როდა ქუჩაში, რადგან არ იცოდა, დიდს ქალაქში გასაგზავნს
წერილზედ ადრესი როგორ დაეწერა. სწერდა ამასთანავე ყვე-
ლაფერს, რაც გაეგო ბიჭისაგან. თხუზულების ბოლოში იყო
დაბეჭდილი ტროშკას წერილიც, რომელშიაც იგი ყველაფერს
„ალაღ-მართლადა“ სწერდა.

გაზეთებში რომ წერილი წაიკითხეს, ბევრმა თანაგრძობელმა გამოუცხადა ტროშკის. მრავალი შეწირულებამ მოუწოდებდა რედაქციას პატარა ბიჭისა და ბერეხოვის დამშეულ გლეხებისათვის გადასაცემად. შეწირულებებით ბერეხოვში გამართეს უფასო სასადილო და გმირ ბიჭიკოს პაპას უკანასკნელ ციკონის გაყიდვა აღარ მოუხდა.

ჭიჭიკო.

საქართველოს
საბჭოთაო

აღერსისთვის სიცოცხლე.

თარგმანი.

(გაგრძელება).

— აბა, ახლა-კი დროა გზას გავედგეთ!—წამოდგა ბოლოს „ქომიაგა“. — რალამდენი დავგვრჩა? — მიუბრუნდა „დაფლეთილსა“ და თავისთვის საჩქაროდ ჩამოსთვალა: ლუდი — ამდენი, ბულიკი, კარაქი ამდენი.. ფეხები.. სულ ერთი შილონგი; სამი ადგილიც თეატრში... სცარცვამენ სწორედ ის ოხრები! ხუმრობაა, ნახევარ-ნახევარ პენსი თითოზე სულ ქანდარაში!.. ხვალ დილით საუზმე...

— რა ვუყოთ, შენცა! დღეს რომ გადავდოთ დროს გატარება, ვინ იცის, როდის-ღა გვეღირსება! გადასწყვიტა „დაფლეთილმა“.

— მართალი ხარ! — კვერი დაუკრა უფროსმა ბიჭმა. — ნავთ-სადგურზედ ერთი მეგობარი მყავს სანახავი. იქიგდან

თეატრში წავიდეთ. წავიდეთ, „ბურძღლა“, წავიდეთ, „დაფლეთილო!“

— ნათ-სადგურზედ და იქიდან თეატრში? ნათ-სადგური მარჯენივ არის, თეატრი-კი მარცხნივ, — შეჭნიშნა „ბურძღლამ“. მე კიდევ დავიღალე ამდენი ზეტიალითა. თქვენ წადით, სადაც გინდათ, მე-კი პატარას კიდევ დავისვენებ. მერე თეატრთან დაგიცდით. ჩემი წილი ფული მე დამიტოვეთ.

— კარგი.

გადუთვალეს „დაფლეთილომა“ და „ბურძღლამ“ შილინგზედ ცოტა ნაკლები და წავიდნენ.

როგორც-კი მოჰშორდნენ თვალიდგან, „ბურძღლამ“ მაშინვე მახლობლად რკინის გზისაკენ გასწია. იცოდა, რომ იქ ქუჩის ბიჭები „ფულის თამაშს“ იყვნენ მიჩვეულები და ესეც არა ერთხელ გაჰპარვია ამხანაგებს, როცა-კი უამათოდ ფულს იშოვნოდა საღმე.

ერთი საათის შემდეგ ნახევარ შილინგი მიაქყოლიტ დანარჩენი ფული-კი, ქკუა იხმარა, შეინახა.

თეატრში წასასვლელად სამყოფი აღარა ჰქონდა. „ბურძღლამ“ სულ ქალაქ გარეთ გასწია იმ ყრუ ქუჩისკენ, სადაც ბებერი ბორკი სცხოვრობდა, მაგრამ სიბნელით ისარგებლა და შეუმჩნეველად გაეპარა.

ამავე ქუჩის ბოლოში, თითქმის მინდვრის პირად, ერთს პატარა სახლში, ან უკედ ქოხში, სცხოვრობდა მოხუცი კარმოდის, რომელიც ხანდახან პურს აქმევდა ხოლმე.

მივიდა „ბურძღლა“, გაჩერდა და ყოყმანი დაიწყო, ვითომ შესვლას ვერა ჰბედავს.

— შემოდი, — უთხრა დიასახლისმა. „ბურძღლა“ მაშინვე მხიარულად შეიქრა, ცეცხლა-პირას, აგურის იატაკზედ გამოიკიმა.

— დღეს სულ არა მიკამია-რა, — წარმოსთქვა „ბურძღლამ“ წუწუნითა და საცოდავად მიაპყრო მოხუცს თავისი ლურჯა თვალები.

— უი, ჩემ თავს!.. საცოდავო!.. — შეიბრალა კარმოდიმ,

ამოიღო ქვაბიდგან სამი მოხარული კართოფილი და მიიტანა მთხოვარას.

„ბურძღლას“ იღბალზედ კარმოდის ვილაც ახალგაზრდა მეზობელი ქალი დოლინგი ჰყავდა სტუმრად. მოხუცებული ქალს მდიდრად მიაჩნდა და ძუნწად; ამიტომ სიამოვნებით წასჩველვტდა ხოლმე კარმოდისა ღ სიძუნწეს უკიენებდა ორი მეზობელი-ქალი, რაც უნდა მეგობრულად სცხოვრობდნენ, ხომ მაინც მუდამ ერთმანერთის კილვაში არიან!

მოხუცმა ბიქს კართოფილო მიუტანა. სტუმარმა შეჰხედა, ზიზლით მხრები აიწია...

— მშიერ ბავშვს ცივი კართოფილი! — წაიბურტყუნა თითქმის ხმა-მალლა, იმ ანგარიშით, რომ კარმოდის გავგონა. მერე-კი მალლა დაუმატა:

— მოიცა, „ბურძღლა“, ერთ ნაქერ პურს მაინც მოგიტან.

მეზობელი გარეთ გავიდა. ბიქმა ოთახს დაუტრიალა თვალები.

ოთახს ის დიდი ხანია იცნობდა: საკმაოდ ხალვათს, საკმაოდ ქუკყიანს შუა კედელში დიდი ბუხარი ჰქონდა შესავალ კარების პირდაპირ დაყოლებული. გარდი-გარდმო ჯანდარა, ჯანდარაზედ ქაიმები ისხდნენ. საიდგანლაც ნების სუნი მოდიოდა. კარმოდის ცხენი ჰყავდა, ღრეში ჰქონდა გამართული, მ-ჯამაგირეს ქირაზედ დაჰყავდა.

ეს უველაფერი იც-ს „ბურძღლამ“. აი, მაგიდა და სამი სკამი... საწოლიც... სეწოლთან კუთხეში გოდორი სდგას თივით, სადაც ქათმები სდებენ კვერცხებსა...

ისიც არ გამოეპარა „ბურძღლას“, რომ გოდორში კვერცხი იღო და სკამის ქვეშ იდგა თავ-დაბურული დოქი, სახურავზედ დამხობილის ქიქით...

— ეს ლუდია! — მიჰხვდა „ბურძღლა“. განა არა, მეზობლები შექეიფიანებულები მეჭვენენ!

და ისეთნაირად მიაჩერდა დოქსა, რომ დიასახლისმა უნებურად შენიშნა.

— აი, შე ეშმაკო!—წარმოსთქვა მან ცოტა არ იყოს გაჯავრებითაც და თანაგრძნობითაც:—კარგი, მოდნე! აილო დოქა, დაუსხა ლუდი და ბავშვს მიაწოდა. იმანაც ერთბაშად გადაჰკრა, მაგრამ გაიოცა ძალიანა, რომ მეორე კიდევ მიიღო.

ამ დროს მეზობელი ქალიც დაბრუნდა და კარაქ წასმული ნაქერი პური მოუტანა. პური „ბურძღლას“ ხელში მისცა და დიდ-სულოვნობით თავ-გამოდებულმა დამამყირებელის თვალით გადაჰხედა დიასახლისსა. მაგრამ რომ ჯდებოდა, შეამჩნია, რომ „ბურძღლას“ ჯიბიდან ბულკის ნაქერს ამოეყო თავი.

— ეს რა არის?—შესძახა მეზობელმა, —ჩვენ-კი გვარწმუნებს, დიდიდგან არა მიქამია-რაო!

— ეს არის ეხლა სადგურზედ მომცა ერთმა კაკმა, დაატანა წარბ-შეუბრელად „ბურძღლამ“, ქუჩაში კამისა-კი მეშინოდა, არაფინ არ წამართვას-მეთქი.

— განა არა!..

— „დაფლეთილი“ და „ხტუნია“ სადღა არიან?—შეეკითხა დიასახლისი.

— დღეს ნავთსადგურთანა ვმღეროდით, —ის იყო დაიწყო ბიკმა, მაგრამ მაშინვე შედგა. —თითქმის სულ არა მოუტიათ-რა. ერთი გროში ძლივს გადმოგვიგდო ვიღაცა მადლიანმა.

— დიახაც!—შენიშნა მეზობელმა. —„დაფლეთილი“ მამალივითა ყივის!.. უკაცრავად, დიასახლისო, საშინლადა მწყურრიან. გადასწვდა დოქს, დალია ერთი ჭიქა, დაასხა მეორე და მიაწოდა „ბურძღლას“.

— აღარ უნდა, აღარ! ორი ჭიქა კიდევაც დავალგვინე! —დაეჩქარა მეზობლის შეჩერებას მოხუცებული, მაგრამ... გვიან-ლა იყო. „ბურძღლამ“ ლუდი კიდევაც გადახუხა.

— ერთი ჰხედავთ ამ ცულლუტსა!—შენიშნა კარმოდამ, ჩამოართვა სტუმარს დოქი და სკამს იქით გადადგა.

„ბურძღლა“ ვითომ კართოფილს სკამდა, ის-კი არა უბეში აიტენა. მოიტანა მერე კუთხიდან სკამი, დადგა ბუხრის

წინ და მოიკალათა ზედ იმ განზრახვით, რომ ჩემად გადმო-
ელო ლუდის დოქი და იმ დროს, როდესაც მეზობლები მუ-
საიფში იქმნებოდნენ გაბმულნი, ერთი ჭიქის გამოცლა კიდევ
მოესწრო. დიასახლისმა ეს ვერ დაინახა, სტუმარმა-კი დაინახა,
მაგრამ გაჩუმდა.

— ახია ბებერზე! — გაიფიქრა გულში, — ნუ ძუნწობს!

— „დაფლეთილს“-კი ანგარიში უნდა მოეთხოვო! — სთქვა
სტუმარმა. — ამას წინად ბავშვი მივეცი დასაჭერად. ახლად
მყავდა ძუძუ გაშვებული, კბილები ამოსდიოდა. მთელი დღე-
ები ცოფიანივით ღრიალებდა... სხვაგან ვიყავი წასასვლელი,
არ ვიცოდი ბავშვი ვისთვის დამეტოვებინა?.. შევხედე — „და-
ფლეთილი“ სდგას. დავუძახე: — დამიპირე-მეთქი, ეხლავ და-
ვბრუნდები!“ ბავშვი აიყვანა... და წავიდა და წავიდა!. ღმე-
რთო, რაც მე შიში გამოვიარე! საღამოზედ „ბტუნიაშ“ ძლივს
მომგვარა. ეტყობოდა, იმ საძაგელს თვითონ ველარ მოებდნა.
მერე, წარმოიდგინეთ: კაბის ნაკეცებში ბავშვს ცერცვის მარ-
ცვალი ვუპოვნე!. უნდოდა ბავშვი დამხრჩვიალიყო, თუ რა
იყო?

— ტყუილია! — თავ-გამოდებით წაესარჩლა „ბურძგლა.“
— „დაფლეთილს“ ისე უყვარს ბავშვები, ისე, რომ!.. ყოველ-
თვის უაღერსებს ხოლმე. იტყვის ხოლმე: ჩემი ბედნიერებაა
ბავშვის ხელში ქერაო! თქვენს ბავშვს იმან უკანასკნელი
ფულით რძე და მყინვარი შაქარი უყიდა...

— იმან? იმან უყიდა რძე?

— მყინვარი შაქარიც.. სამტრედესთანაც მიიყვანა.

— სამტრედესთან? ეგ რაღა სისულელეა?

— „დაფლეთილი“ ამბობს, ბავშვებს ძალიან უყვართ
მტრედების ცქერა, როცა ისინი კენკავენ, დაფრინავენ და
სხ. თქვენმა ბავშვმაც ბევრი იცინა... მე თვითონა ვნახე!
შაქრის ბულკი-კი მე მივეცი.. რომ მცოდნოდა, რომ თქვენ
ეს არ მოგეწონებოდათ, მე თვითონ შევქამდი!

— შენ რაც გინდა, ისა სთქვი, მაგრამ ბავშვს-კი იმას
აღარა დროს აღარ ვანდობ.

— ძალიან დააშავებთ. იმასაც ძალიან უყვარს ბავშვები და ბავშვებსაც ძალიან უყვართ. ბევრიც იტირა, რომ ბავშვებს აღარაფერ აძლევს.

— ვიცი, იტირებდა, რომ როცა ბავშვის დაქერას სთხოვდნენ, თან კიდევ მისცემდნენ რასმე და აქმევდნენ ხოლმე.

— არა.. ბავშვები უყვარს!

— შენ ესა სთქვი, სად არის ახლა?

— თეატრში, — მიუგო „ბურძღლამ“ გულმოსულმა.

ეტყობოდა ლუდმა და მეგობრის გამოსარჩლების დროს აღელვებამ მოსაზრება დაუკარგა.

— თეატრში? — გაიოცეს დიასახლისმა და სტუმარმა... მერე, ფული ვინ მისცა?

ენახედ იკბინა „ბურძღლამ“! უთბრას, რომ ამხანაგებმა თავის ხელობით იშოვეს სათეატრო ფული — მაშინ ხომ სამუდამოდ დაჰკარგავდნენ იმ უბნისგან შებრალებასა.

— ხიდზედ ორი შილინგი ვიპოვნეთ, — გამოიხსნა თავი „ბურძღლამ“.

— მერე, შენ რატომ თან არ წაგიყვანეს?

— იმათ მე ნახევარ შილინგი მომცეს, მაგრამ დამეკარგა.

— დაგეკარგა? — ჩაეკითხა უნდობლად კარმოდოი.. ბორკის-კი მიეცით ღამის გასათევი? დღეს მეუბნებოდა, რომ სახლში აღარ შეგიშვებთ, თუ ორი ღამისა არ მიეცით.

— ახიცი იქნება! — დაუმატა მეზობელმა. — ვინც თეატრებში დაეხეტება და ღამის გასათევის-კი არ იძლევა, იმას...

— მერე-კი კეთილს ხალხს მიადგებიან კარზედ პურის-თვისა, რომლებსაც იქნება თავის თავიც გასკირებიათ! — დუდუნებდა კარმოდოი... — და შენც სტყუი, რომ ნახევარ შილინგი დაკარგე!

მოხარული იქნებოდა „ბურძღლა“, რომ დედამიწა გაჰსკდომოდა და თან ჩაეტანა. თან შიშმა აიტანა, ვაი თუ ამ გადაკრულმა მეზობლებმა ჯიბეები დამიჩხრიკონო. არ იცოდა, როგორ წასულიყო.

უცებ ქუჩიდგან ხმაურობა და გინება შემოიღო, **ორდგლი** კალი გარეთ გავარდა.

კარმორის მოჯამაგირე მოდიოდა თურმე სახლში, ნაღვინევა ურემი კუთხეს გამოსდო, ხელნა გასტუხა და ვილა-ცა წააქცია.

„ბურძგლამ“ დრო იგდო ხელთა, ეზოს ჭიშკრიდგან მეორე ქუჩაში გაძვრა. მაგრამ გაქცევის დროს გოდრიდგან კვერცხის აწაპნა მაინც მოასწრო.

„ბურძგლა“ ქუჩებში დაეხეტებოდა, მაგრამ მოწყალეების თხოვნას ველარა ჰბედავდა, იმდენი უბედურობა დაატყდა თავს მებივითა: კიდევ წააგო, თეატრშიაც ველარ მოჰხვდა, რაც სათქმელი არ იყო, ისიც დაროშა.

ბოლოს თერთმეტი საათიც დაჰკრა. იცოდა „ბურძგლამ“, რომ ამხანაგები თეატრიდგან დაბრუნებისას უთუოდ ხიდზედ გამოივლიდნენ. გაჩერდა ხიდზედა და დაუწყა მათ ლოდინი მოაჯირზედ მიყუდებულმა.

ქუჩაში მუშები ბლომად მიდი-მოდიოდნენ; ქარხნების შეხუთულს ჰაერს გამოჰქცეოდნენ, სუფთა ჰაერზედ გამოსულიყვნენ, თავიანთს მყრალ სოროებში შესვლას მაინც და მაინც არა ჩქარობდნენ. ყველა გარეთ ირეოდა: უადგილო მოსამსახურნი და ათას ნაირი საეჭვო პირები, — ერთი სიტყვით, ქალაქის ყველა ის ნაძირალა მცხოვრებნი, რომლებიც მაშინ რჩეობენ გარეთ გამოსვლას, როდესაც დანარჩენი მცხოვრებლები ტყბილს ძილს ეპირებიან. არაფინ არ ამჩნევდა პატარა, დაღლილს ბიჭს.

აი, ვიღებოც მოდიან. იმათში „ქომგა“ და „დაფლეთი-ლი“ ურევნიან. „ბურძგლა“ იმათთან თავ-ჩაკიდული და მეტად დარცხვენილი მივიდა, როგორც დამნაშავე.

— „ბურძგლა“!

— რატომ თეატრში არ მოხვედი?

გაჩუმებული „ბურძგლა“ მიწას ჩასჩერებოდა.

— ჰაა? — ჩასციებოდნენ ამხანაგები.

— დაკარგე! — როგორც იყო, საცოდავად წამარტყნაწელა ბოლოს.

— დაკარგე?.. სტყუი!

— უბანში, ვიცი, მოგხვდებათ... იქ ფეხი არ შედგათ. — წარმოსთქვა, როგორც იყო, „ბურძღლამ“.

— რათაო? დავგაბეზღე?

— ბორკს უთხარი, რომ ფული გვაქვს? — ერთხმად წამოიძახეს „დაფლეთილმა“ და „ქომაგამ“ — აი, შე!..

და ის იყო სწვდა კისერში ამხანაგს „ქომაგა“.

— არ დამიბეზღებინხართ, არა, ტყუილია! — ყვიროდა ტირილით „ბურძღლა“. — ნახევარ-შილინგი გამივარდა... ვილაც კაცმა აიღო და გაიქცა.

მორბილებულმა „ქომაგამ“ საბრალოს ხელი გაუშვა.

— მაშ, მოჰყე დალაგებით, როგორ იყო ყველაფერი? — დაუწყო სასტიკად გამოკითხვა „დაფლეთილმა“.

— თეატრისთვის ფული აღარა მქონდა. ავდექი და მოხუც კარმოდის სანახავად წავედი... იქ შეჩვენებული დოლინგი დამხვდა...

— მერე, იმათ უთხარი?

— ლუდსა სვამდნენ და მეც დამალევენეს... ბლომად მომივიდა! თავში შემიჭიკინდა და თეატრზედ რაღაცა წამოვროშე. ძალიან გაჯავრდნენ. უეკველია ბორკს ეტყვიან... ქუჩაში რომ ხმაურობა არ ატეხილიყო, — კარმოდის მოჯამაგირე ნასვამი დაბრუნდა, ურემი დაჰმტერეოდა, — არ ვიცი, როგორ გამოვალწევდი.

ამას რომ უამბობდა „ბურძღლა“, ისე სტიროდა, რომ „დაფლეთილს“ შეეცოდა კიდევ.

— კარგი, — უთხრა ბოლოს, — უბედური ხარ და მეტი არაფერი!

და სიბრალოდით ლოყები მოუწმინდა თავის კაბის კალთითა. „ბურძღლამ“ ამ დროს უბიდგან კვერცხი გამოიღო, „დაფლეთილს“ უჩვენა.

— ვინ მოგცა?

— კარმოდის მოვარე, როცა მოვდიოდი.

„დაფლეთილს“ აღარა უპასუხნია-რა, კვერცხსი გაუტეხა ქვაზედ თავი და დაუწყო ხერება.

„დაფლეთილს“ კვერცხი ძალიან უყვარდა. „ბურძღლამაც იცოდა ესა და როცა-კი სადმე მოახელებდა, სწორედ იმის სიამოვნებას ფიქრობდა ხოლმე.

— მაშ, ღამე სად უნდა გავათიოთ? — იკითხა „ქომაგამ“.

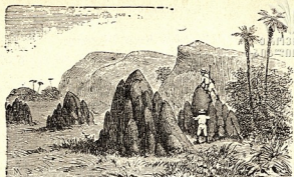
— სადა-და, ლუღბანის თბილ კედელთანა, — საჩქაროდ შესთავაზა „ბურძღლამ“. ამხანაგებს რომ უცდიდა, იმას ფიქრობდა სულა, ღამის გასათევი ადგილი სად ერჩია მათთვის.

„ქომაგა“ წინ წაივიდა. იმას გაპყვენენ უკან უდარდელი ბურძღლა“ და „დაფლეთილი“, რომელიც სანუკვარი კვერცხით სტკებბოდა.

6. ყიფიანისა.

(დასასრული იქნება)

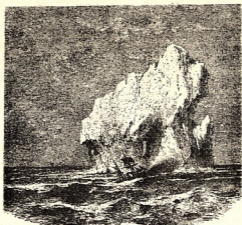

ცივის ქვეყნების ამბები

დედამიწაზედ ყველგან ერთნაირად არა თბილა. გაგონილი გექნებათ, რომ რუსეთში უფრო ცივა, ვიდრე ჩვენში. ინდოეთში-კი ჩვენს ქვეყანაზედ უფრო ცხელა. არის ისეთი ქვეყნებიც, სადაც მუდამ ზამთარია, დედამიწა მუდამ თოვლით არის დაფარული. ისეთი ქვეყნებიც არის, სადაც მუდამ ზაფხულია, ხეები მწვანით შემოსილია. იქაურს მცხოვრებლებს თოვლზედ არც-კი აქვთ წარმოდგენა. მე მინდა გაგაცნოთ ქვეყნები, სადაც ისე ცივა, რომ ამ ქვეყნებს სიცივას სამეფო დაარქვეს. აქ ვერა ხარობს ვერც ხე და ვერც ბალახი, დედამიწა დაფარულია თოვლით, რომელიც არას დროს არა დნება. ისეთი ყინვები იცის, რომ ჩვენ ვერც-კი წარმოვიდგენთ. არაყი, რძე ყინულათ იქცევა ხოლმე; ხორცი გაქვევებულია, ასე რომ ცულითაც ძნელია მისი დაჭრა. აღამიანი რომ ჰსუნთქავს, ორთქლი მაშინვე იყინება და თოვლათ იქცევა, ასე რომ, გვეგონებათ, კაცს პირიდგან თოვლი ამოსდისო. აქ არის ერთი ზღვა, რომელსაც ყინულიანს ანუ მყინვარს ზღვას ეძახიან და მართლაც ნაპირები ამ ზღვას რამდენსამე ასს ვერს-

ზედ გაყინული აქვს, შიგ შუაგულ ზღვაში-კი
უზარმაზარი ყინულის მთები და კუნძულები.

ზოგჯერ ამ კუნძულებს რამდენიმე ათასი ვერსი სიგრძე აქვთ. ზოგიერთს ყინულს კავკასიის ოდენა ადგილი უჭირავს. სისქე-კი 10 საყენი აქვს. ხშირად მოხდება, რომ ცურაობის დროს მთები ერთმანეთს დაეჯახებიან. საშინელი სანახავია მაშინ ზღვა! ისეთის სიმძლავრით ეხეთქებიან ერთმანეთს ტალღები, რომ ზღვა ნაპირებში აღარ ეტევა. თან ისეთი გრგვინვა ისმის, რომ ათასი ზარბაზანი ვერ შეედრება. ცუდი დღე დაადგება გემს, თუ შემთხვევით ახლო ღვას: ნაფოტოვით აათამაშებს. ამიტომ გამოცდილი მეზღვაური უნდა იყოს, რომ ამ ზღვაზედ მოგზაურობა გაბედოს. გემი რომ წააწყდეს ყინულის მთას, ლუკმა-ლუკმად იქცევა.

ზაფხული ამ ქვეყნებში რამდენიმე კვირაა, ზამთარი-კი ძალიან ხანგრძლივია. მზე ისე მალლა არასოდეს არა სდგას, როგორც ჩვენში; რამდენსამე საათს გამოჩნდება და მერმე ის-

ევ მიიმალება. დღე თანდათანა კლებულობს. ღამე-ცოც მატულობს. დადგება ხოლმე ისეთი დროც, როცა მზე რამდენსამე თვეს სულ აღარა სჩანს, ყველაფერი წყველიადით არის მოცული.

მაშინ შუაგულ სიცივის სამეფოში ექვსი თვე ღამეა. ძნელი ასატანია ადამიანისათვის ასეთი გაუთენებელი ღამე, — გული უღონდება, ხასიათი უფუჭდება. ბევრი ვერ იტანს ამ სიბნელესა და ავადმყოფდება. წარმოიდგინეთ, ძაღლებიც კი ვერ იტანენ ასეთ მდგომარეობასა და იხოცებიან. როცა მერე ძლივს მოეღება ბოლო ამ სიბნელესა და გათენდება ადამიანის სიხარულს საზღვარი აღარა აქვს.

ექვსის თვის შემდეგ ძლივს გამოჩნდება მზე რამდენისამე წამით, მერმე რამდენისამე საათით. ბოლოს დღე გაუთანასწორდება ღამეს. ამის შემდეგ ღამე კლებულობს, დღე კი მატულობს. დადგება ბოლოს ისეთი დროც, როცა მზე სრულიად აღარ ჩადის და 24 საათს ცაზედა ბრუნავს. არის ამ ქვეყანაში ისეთი ადგილებიც, სადაც მზე ექვს თვეს არ ჩადის. ამ ნაირად შუაგულ სიცივის სამეფოში ნახევარი წელიწადი დღეა, ნახევარი ღამე.

სად არის სიცივის სამეფო? სადაც უნდა ვიყოთ, შუა დღისა, ჩრდილი მუდამ ერთ მხარეს არის, იმ მხარეს, საითაც შუა დღისას ჩრდილია მიმართული, ჰქვიან ჩრდილოეთა. აი ამ ჩრდილოეთისაკენ არის ეს ცივი ქვეყნები. რამდენიმე ათასი ვერსი უნდა გავიაროთ, რომ მივიდეთ ამ ადგილასა. როგორცა ვსთქვი, ეს ადგილები მუდამ თოვლით არის დაფარული,

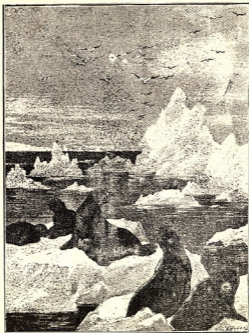

მაგრამ ზოგიერთი ცხოველი და ადამიანი მაინც ახერხებენ აქ ცხოვრებასა.

მცენარეულობა აქ სრულიად არ არის. არც ხე, არც ბალახი აქ ვერა ხარობს. სამაგიეროდ ცხოველები ნოიპოვებიან. აქ სცხოვრობს მყინვარს ზღვაში ყველაზედ უფრო დიდი ცხოველი

დედამიწაზედ ვეშაპი. ამას გარდა აქვე შეხვდებით თეთრს დათვს, მელას, სელაპსა და ლომთევზას.

ყველაზედ უფრო საშიში ნადირია ამათში თეთრი დათვი. ჩრდილოეთის თეთრი დათვი ჩვენებურს დათვზედ შვერად დიდია. ტანზედ სქელი გრძელი ბეწვი აქვს, სუბოვრობს ყინულზედ. არც სიცივისა, არც წყლისა არ ეშინიან. რაც

უნდა შორს წახვიდეთ ცივს ქვეყნებში, თეთრს დათვს უთუოდ შეჭხედებით. ნადირობს მეტ წილად სელაპებზედა და ლომთევაზედა არც თევზაობას ერიდება, რადგანაც წყალში ისე ჰგრძნობს თავსა, როგორც ხმელეთზედ. მონადირეებს ხშირად უნახავთ ნაპირიდგან ოც ვერსზედ წამოსული დათვი, რომელიც ზღვაში დასდევდა სელაპებს დასაჭერათა. ცურა ობ

დროს მარტო თავი უჩანს წყალში; თათებს ნიჩბების მაგიერადა ხმარობს. ასე დასდევს ზღვაში დათვი სელაპებს რამდენსამე საათს. მაგრამ სელაპები მეტად ფრთხილები არიან, განსაკუთრებით ნაპირზედ; ძილიც ფრთხილი იციან: ყოველს ათ წამში ერთხელ უთუოდ იღვიძებენ და გარშემო იხედებიან, მტერი ხომ არსაიდგან გვეპარებაო. მაინც ახერხებს დათვი ამ ფრთხილ ნადირთან მიპარვასა. ჯერ მუცლით მიხობავს; მაგრამ შეინძრევა თუ არა სელაპი, მაშინვე გაინაბება, თოვლს მიეკვრება. მიუახლოვდება რამდენისამე ნაბიჯით თუ არა, მაშინვე ისკუპებს და თავზე დაახტება. მაგრამ ხშირად სელაპი აღრევე იგებს მტრის მიახლოვებასა და ასწრობს წყალში დამალვასა, დათვი-კი პირდაღებული რჩება.

მართალია, მოხერხებული ნადირია დათვი, მაგრამ ხშირად მაინც სიმშლილისაგან მუცელი ეწვის. შესაბრალოდ, თარში თეთრი დათვი. სელაპები ყინულზედ აღარ გამოდიან დასასვენებლად; თევზიც ღრმად იმალება ზღვაში. დაძუნძულებს ჩვენი დათუნა შეწუხებული; ქარი თვალს უბნელებს, თოვლს აყრის, ყინული ფეხს ქვეშ უტყდება. სიმშლიის დროს მას ყველაფერი ავიწყდება: შიშაც და მორიდებაც. ყნოსვით გაიგებს, თუ სადმე ახლო-მახლო შემთხვევით გემი დგას. რამდენსამე ვერსზედ ეცემა საქმლის სუნი. უვლის გარშემო გემსა და სკდილობს თავისი საკბილო რამ იგდოს თათებში. თუ მოახელა, არ იწუნებს არც ყავას, არც თამბაქოს: წარმოიდგინეთ, ტომრებსაც კი სჭამს. არც თუ დასაძრახისია ჩვენი დათვი ქურდობისათვის. ერთხელ ერთმა მონადირემ რამდენიმე დათვი მოჰკლა. მუცლები რომ გაუქრეს, შიგ ერთს მართო ძველი ტილოს ნაგლეჯი უნახეს, რომელიც ვილასაც გადაეგდო. სხვა დათვებს მუცელი ცარიელი ჰქონდათ. მშიერი დათვი ადამიანსაც ერჩის. ერთხელ ერთი მეზღვაური გემს ჩამოჰშორდა. უცბად დაინახა, რომ მისკენ მიდის დათვი. თან არაფერი იარალი არა ჰქონდა. მეზღვაური მაშინვე გემისკენ გაიქცა, მაგრამ დათვიც იმავე წამს უკან დაედევნა. მეზღვაური რომ სულის მოსაბრუნებლად შედგებოდა ერთს წამს, დათვიც გაჩერდებოდა. გაიქცეოდა მეზღვაური და ისიც უკან დაედევნებოდა. საწყალს ისე მიუახლოვდა ბოლოს დათვი, რომ ჰგონებდა უკანიდგან მისს ქშენასა. ილაჯ გაწყვეტილმა მეზღვაურმა მაშინ გადაუგდო დათვს: ჯერ ქუდი, მერე პალტო, ზოლოს ხალათიც. ამან ცოტა არ იყოს გაართო თითქოს დათვი და შეაჩერა. მაგრამ საკბილო რამ ვერა ნახარა, გაბრაზდა და უფრო ჩქარა გამოუდგა. ის იყო დათვს პირი უნდა დაეფლო, რომ ყვირილზედ გამოცვივდნენ მეზღვაურის ამხანაგები თოფით და მოკლეს დათვი. ყოფილა ისეთი შემთხვევაც, რომ დათვს ადამიანი მოუტაცნია. ერთხელ გემთან სადილობის დროს დათვი მივიდა. მოსამსახურემ კეტს დაავლო ხელი და ჩავიდა ძირს, რომ გაეგდო. მაგრამ დათვი

სრულიად არ შეკრთა, მიჰვარდა მოსამსახურესა, დაავლო ბერძენი და წაიღო. ყვირილზედ ამხანაგები გამოცვივდნენ, მაგრამ ველარა უშველეს-რა, დათვი უკვე შორს იყო. ყველა მოგზაუ-

რები აღიარებენ ერთხმად, რომ დათვი მუდამ თავგანწირულად იცავს შვილებსო. ერთხელ თურმე მონადირეები მიდიოდნენ ძაღლებით. წინ შეეფეთათ ჭუ დათვი თავის პატარა ბელით. რადგანაც ბელი პატარა იყო და გაქცევა არ შეეძლო, დედამაც თავი აღარ დაანება შვილსა და არ გაიქცა. შედგა უკანა ფეხებზედა და მორთო საშინელი ღრიალი. წინათათებით-კი მტერს იგერებდა. ვერც ერთმა ძაღლმა ვერ მიჰბედა ახლო. ასე იბრძოდა დიდხანს. ბოლოს მონადირეებმა ტყვიით მოუღეს ბოლო ამ ომს.

თეთრ დათვს გარდა ცივს ქვეყანაში სცხოვრობს აგრეთვე მელა. ისიც დათვივით თეთრია ღ სქელი ბეწვით არის შემოსილი. სცხოვრობს ნადირობით. მაგრამ იმდენი ძალა არა აქვს, რომ სელაპებზედ ინადიროს. ის ლა დაჩჩენია, დათვს სდიოს, რომ ძვლები მაინც ჰხვდეს წილად. ლოკოკინებსაც კარგად შეეჭკევა, თუ იშოვნა. მოგზაურები, რომელნიც ცივ

ქვეყნების ასაწერად მიდიან, ამბობენ, რომ მელიასგან მოსვენება არა აქვთ. იმდენად შეუპოვრები არიან, რომ ძილის დროს ქოხში შედიან და მეზღვაურებს ფეხიდან წალებს ჰხდიან.

აი, რას გვიამბობს ერთი მოგზაური: „აქაური მელა მაიმუნზედ უფრო ცბიერია. დღე და ღამ გაბეზრებულები ვართ იმათგანა. შემოიპარებიან კარავში, იტაცებენ ტომრებს, წალებს, დანა-ჩანგლებსაც-კი არა სტოვებენ. ისე ოსტატურად იღებდნენ ხოლმე კასრიდგან ხორცსა, რომ პირველად ვერც-კი ვამჩნევდით. როცა რაიმე ნადირს ვატყავდით კარში, მელიები ხელიდგან გეტაცებდნენ ხოლმე ხორცსა, ასე რომ დანით ვხოცავდით ბოლოს. სადაც უნდა შეგვენახა სურსათი, მაინც იპოვნიდნენ და გაიტაცებდნენ. ღამე, ძილის დროს, გვხდიდნენ ნადირის ტყავებს, რომლებიც ზედ გვეხურა ხოლმე, იპარავდნენ ქულებს, ხელთათმნებს. სურსათზედ ზედა ვწვებოდით ბოლოს, რომ დაგვეფარა როგორმე ამ ქურდბაცაცებისაგან. მაგრამ ისე ოსტატურად გვაცლიდნენ ქვეშიდამა, რომ ჩვენ ვერაფერს ვერ ვიგებდით. ისე მოგვაბეზრეს ბოლოს თავი, რომ დავუწყეთ უწყალოდ ხოცვა. დავუგდებდით ხორცსა და, როცა მოგვიახლოვდებოდნენ, კეტით ვხოცავდით. ორს დღეში მოვკალით ასი მელა. სიმშილი აბედვინებს ამ ნადირს ასეთს შეუპოვრობასა.

როგორც ზემოთაცა ვთქვი, სიცივის სამეფოში არის ზღვა, რომელსაც ყინულისანს ანუ მყინვარს ზღვას ეძახიან. აი, ამ ზღვაში სცხოვრობს ვეშაპი. სიგრძე ვეშაპს 10 საგენი აქვს, სიმაღლე—3 საგენი. ვეშაპი იწონის ხუთი ათასამდე ფუთს, ესე იგი იმდენს, რამდენსაც—200 ჩვენებური ხარი. პირველ შეხედვით ადამიანს თევზი ეგონება. მაგრამ, თუ შევადარებთ ერთმანეთს თევზსა და ვეშაპს, დავრწმუნდებით, რომ დიდი განსხვავებაა მათ შორის. თევზი ჰყრის ქვირითს; ქვირითიდან იჩეკებიან ლიფსიტები, ანუ პატარა თევზები. ვეშაპს-კი უჩნდება ცოცხალი შვილი, როგორც ძროხას, ცხენს, ადამიანს. ვეშაპი თავისს შვილებს ძუძუს აწოვებს, თევზი-კი არა. თევზი

ჰსუნთქავს ლაყურებითა და უწყლოდ ერთს წუთს არ შეუძლიან სიცოცხლე. ვეშაპი ჰსუნთქავს ფილტვებით, როგორც ადამიანი და უჰაეროდ გაძლება არ შეუძლიან. თევზს ცივი სისხლი აქვს, ვეშაპს თბილი. ვეშაპი რომ გავსქრათ, დავინახავთ, რომ შიგ ისრევია მოწყობილი, როგორც ადამიანი. მაშასადამე, ვეშაპი თევზი არ არის. შესახედავად უშნოა. უზარმაზარი, სამი საეენის სიგრძე თავი აბია; პირიც ისეთი დიდი აქვს, რომ შიგ თუნდა ვეება ნავი ჩაეტევა. მაგრამ ყელი-კი ძლიერ ვიწრო აქვს: კაცის მუშტი ძლივს ჩაეტევა. ამიტომ ვეშაპს შეუძლიან ყლაპოს მარტო პატარა თევზები, ლოკოკინები, კიბორჩხალები. მისი საქმელიც ეს არის. ზღვაში, საცა ვეშაპი სცხოვრობს, ასეთი ცხოველები ბევრია. როცა მოჰშივა, დააღებს პირსა და დაცურავს ასე, სანამ პირი ლოკოკინებითა და თევზებით არ ავესება. როცა შეატყობს, რომ მეტი აღარ ეტევა, მაშინვე მოჰკუმავს პირსა.

პირიც ოსტატურადა აქვს მოწყობილი: სასაზე და ღრძილებში აკრული აქვს ზევიდგან ქვემოდ პტყელი ფირფიტები, რომლებსაც ვეშაპის უღვაშებს ეძახიან. თითო ვეშაპს ოთხასამდე ასეთი უღვაში ექნება. პირს რომ მოჰკუმავს, მისი უღვაშები დამწყვდეულ თევზებისათვის ნამდვილს ფაცერს წარმოადგენს. წყალი ამ ფაცერში თავისუფლად გადის; საწყალი თევზები-კი მახეში არიან მომწყვდეულები. თითო ჯერზედ ვეშაპს სამი ფუთი თევზი უნდება. წარმოიდგინეთ ახლა, დღეში რამდენი ათასი თევზი და ლოკოკინა გამოესალმება წუთი-სოფელსა. ვეშაპს ნესტოები ზემოდამა აქვს, რომ შიგ წყალი არ ჩაუვიდეს და სუნთქვა არ დაუშალოს. ნესტოებიდგან ჰაერთან ერთად ამოდის ორთქლი, რომელიც სიცივისაგან წყლის ცვარებათ იქცევა ხოლმე და შორიდგან შადრევანს მოგაგონებთ. ვეშაპს ძვლები ცოტა აქვს. მთელი ეს უზარმაზარი ცხოველი მარტო ხორცი და ქონია. ენაც ქონათ აქვს გადაქცეული და ქვემო ყბაზედ მიკრული. ძუ ვეშაპს ორი ძუძუ აქვს, რომლებშიაც ბლომად უდგია მსუქანი და გემრიაელი რძე. ვეშაპს 10 თვის შემდეგ ებადება შვილი, რომელსაც ორი საეენი სიგრძე

აქვს მაშინვე. დედა აწოვებს შვილს ერთის წლის განმავლობაში. თითო ჯერზედ სამი კასრი რძე არა ჰყოფნის მუშაობა ვეშაპს. დედას ძალიან უყვარს თავისი შვილი და სულ გვერდითა ჰყავს.

ვეშაპები ზღვაში სცხოვრობენ, მეტ-წილად უფრო წყვილ-წყვილადა. ხანდახან ერთად 10-12 ვეშაპი შეიკრიბება და მოჰყვებიან ნავარდობასა. რამდენსამე ვერსზედ ისმის მაშინ ტალღების ხმა და მშუილი. მართალია, ვეშაპი დიდია ძალიანა, მაგრამ საათში მაინც 30 ვერსზედ მეტს ვერ მიდის. წყალს ქვეშ დარჩენა მთელს საათს შეუძლიან; მეტი-კი არა, რადგანაც ჰაერი არა ყოფნის. აღამიანი ძალიან ემტერება ვეშაპს.

ცივს ქვეყნებში გემები უმეტესად ვეშაპებზედ დანადირობენ. თითო ვეშაპი სულ ცოტა 8,000 მანეთს იძლევა. ძალიან ფასობს ვეშაპის უღვაშები, რომლისაგანაც კარსეტებს და სხვა ნივთებს აკეთებენ. ამას გარდა ვეშაპის ქონსაც ბევრ ნაირად

იყენებენ: აკეთებენ სანთლებს, სწმენდავენ მანქანებსა და სხვა. ისე გულმოდგინედ ნადირობენ ამ უწყინარს ცხოველზედა, რომ რამდენისამე ხნის შემდეგ მოლად გაქრება ვეშაპის ხსენება მყინვარს ზღვაში.

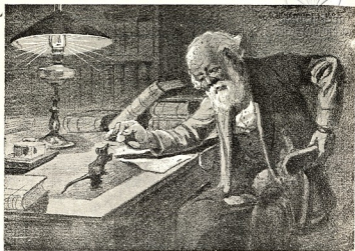
ვეშაპზედ ნადირობას დიდი მოხერხება და ცოდნა უნდა. შეამჩნევენ თუ არა გემიდგან ვეშაპს, მაშინვე წყალში ნავს ჩაუშვებენ. ნავში ჩაჯდება რამდენიმე მონადირე. მონადირეს თანა აქვს საგანგებო შუბები და ქვილთები ანუ ჩანგლები. ეს არის მაგარ რკინისაგან გაკეთებული მწვეტი სამითითები. ყურზედ სამითითს მობმული აქვს მსხვილი კანაფის თოკი, რომლის სიგრძეც 1000 წყრთა მაინც იქნება. ნავი ფრთხილად ეპარება ვეშაპს. ნავის ცხვირზედ სდგას მონადირე და ხელში ქვილთი უჭირავს. მიახლოვებისათანავე, რაც ძალი და ღონე აქვს, ესერის ვეშაპსა და ნავი მაშინვე უკან იხვეს, რომ დაქრილმა ვეშაპმა ნავს ბოლო არ მოახვედროს და ლუკმა-ლუკმად არ აქციოს. დაქრილი ვეშაპი მაშინვე ზღვაში ჩაიყურყუმელაგებს დასამალავად. თან საშინელის სისწრაფით მიათრევს თოკს, რომელზედაც ქვილთია მიბმული. ისე ჩქარა მიეჭანება ვეშაპი ამ დროს ზღვის ძირისკენა, და ისე ეხახუნება თოკი ნავსა და ხურდება, რომ ცეცხლი უჩნდება. მონადირეებიც მაშინვე წყალს ასხამენ, რომ არ დაიწვას. მაგრამ ვეშაპი წყალს ქვეშ ერთ საათზედ მეტს ვერ დარჩება უჭაეროდ. ხელ-ახლა ამოდის მალლა მძიმე ქშენით. ზღვა გარშემო სისხლის ფრად იღებება. მაშინვე მეორე ქვილთს მიაყოლებენ. ვეშაპი ხელ-ახლა იმალება, მაგრამ უფრო ცოტა ხნით. ღონე თანდათან ელევა, სუსტდება. მერე მონადირეები შუბებით დაერევიან და ისე უღებენ ბოლოს. მოკლულს ვეშაპს გემთან მიათრევენ და მაგრა აბამენ, რომ წყალმა არ წაილოს. ახლა სხვა სამუშაო ეწყებათ. გადაიკმენ მონადირეები ძველს ტანისამოსს, ჩაიკმენ ლურსმებიანს წალებს, რომ ფეხი არ დაუცურდეთ და გადადიან ვეშაპის ზურგზედ სამუშაოდა. ჯერ მოსთლიან ვეება ბელტებათ ქონს, გადაადნობენ და ჩაასხამენ

კურკლებში. მერმე მოსკრიან თავსა და ამოაქლიან უღვანებს
 როცა მორჩებიან, დანარჩენს ვეშაპს თევზებსა და თეთრ და
 თევბს უტოვებენ საკმელად.

ირაკლი სურგულაძე.

(დასასრული იქნება).

გმირი-პოეტი

(გაგრძელება)

III

ეოდორე კერნერი ჩაეწერა რაზმში, რომელსაც შაიორი ლიუტკოვი უფროსობდა. რაზმი იყო შემდგარი ახალგაზრდებისაგან, რომლებსაც ჩვეულებრივის უზრუნველ ცხოვრებისათვის თავი დაენებებინათ და სამშობლოს განთავისუფლების საქმეს შესდგომოდნენ.

მარტში ეს რაზმი საბრძოლველად უკვე გამზადებული იყო. ყველაზედ მზიარულად იყო კერნერი, რომელიც არც სიცივეს, არც სიცხეს და არც არავითარს გაჭირვებას არ იმჩნევდა. უფროსების ყოველგვარს განკარგულებას საკვირვე-

ლის სისწრაფითა და სინამდვილით ასრულებდა მუდამ. კერძოდ მალე ყველა ამხანაგების სიყვარული დაიშახურა; რამდენადაც უფრო ახლო ეცნობოდნენ თეოდორეს პატიოსანს პიროვნებასა, იმდენად უფრო მეტად იყვარებდნენ. თავისი საყვარელი საგანი—პოეზია—მეომარ კერძოს არც ბრძოლის დროს ავიწყდებოდა. რამ წამსაც-კი თავისუფალს დროს ჩაიგდებდა, მაშინვე თავისს პატარა უბის წიგნს მიუჯდებოდა და სწერდა ლექსს, რომელიც მეორე დღეს უკვე მთელმა რაზმმა იცოდა ხოლმე.

რადგანაც ლიუტცოვის მეომრებს შავი ტანისამოსი ეცვათ, „შავი მონადირეები“ დაარქვეს და დაავალეს, მტრის ჯარს უკანიდამ მოჰქცეოდნენ და რაც შეიძლება მეტად შეეწუხებინათ. „შავი მონადირეები“ თავისს მოვალეობას მშვენივრად ასრულებდნენ. საფრანგეთის ჯარი მართლაც ისე ძალიან შეწუხდა, რომ ბოლოს გარდასწყვიტეს, მათის თარეშობისათვის უსათუოდ ბოლო მოეღოთ. თავის გარდაწყვეტილების აღსასრულებლად მალე კარგი შემთხვევაც მიეცათ.

თიბათვეში მოწინააღმდეგეებმა ორის კვირით შავი ჩამოაგდეს. ერთი პირობათაგანი ამ ზავისა იმაში მდგომარეობდა, რომ გერმანიის ჯარებს სხვის სამფლობელოებისთვის თავი უნდა დაენებებინათ და პრუსიის საზღვარს გადასულიყვნენ. მაიორი ლიუტცოვი ამ დადგენილებამ ძალიან უხერხულს მდგომარეობაში ჩააგდო. ის მაშინ თავისის ჯარით იმყოფებოდა საქსონიაში, რომელსაც საფრანგეთის მხარე ეჭირა. მას აშორებდა პრუსიიდან ნაწილი იმ ჯარისა, რომელსაც გენერალი არრივი უფროსობდა.

თავისუფლად გასვლის ნებართვის ასაღებად მაიორმა ერთი თავისი მეომართაგანი საჩქაროდ დრეზდენში გაგზავნა; თვითონ-კი რაზმით საზღვარისაკენ გაემართა.

რაზმი ლეიპციგის მახლობლად, კიტცენში, დადგა და გაგზავნილს მეომარს ცდა დაუწყო. ლამდებოდა. მეომრებმა ცეცხლი დაანთეს და საქმლის ხარშვა დაიწყეს. რადგანაც მოწინააღმდეგეთა შორის დროებით შავი იყო ჩამოგდებული,

ყველა დაიმედებული იყო, რომ ღამეს მშვიდობიანად გაატარებდნენ. ლაპარაკი, უზრუნველი სიცილი და გაუთავებელი სიმღერები ისმოდა. რამდენიმე კაცი გარს შემორტყმოდა მაიორ ლიუტკოვს, რომელიც თავის წარსულ ცხოვრებიდან სხვა და სხვა ეპიზოდებს უამბობდა.

— უკაცრავად, — მოისმა ერთბაშად ხმა ერთის ახალგაზრდა მეომრისა, რომელიც კარგა ხანი სივრცეში რალაცას გასტყროდა. — რალაცა მოსჩანს! მგონი, მტერია!

ყველამ იქითკენ გაიხედა, საითაც ახალგაზრდა მეომარი უჩვენებდა.

— მტერია! მტრის ცენოსანი ჯარია, — სთქვა მაიორმა გარდაწყვეტით, — მაგრამ, ყმაწვილებო, ჩვენ ხომ ზავი ჩამოვაგდეთ? საშიში არა მოგველის-რა, — დაუმატა ღიმილით მაიორმა.

მტერი-კი ამ დროს „შავს მონადირეებს“ ნახევარ ვერსის მანძილზედ მიუახლოვდა და იერიშისთვის მზადება დაიწყო.

ლიუტკოვმა დაიბარა კერნერი, რომელიც რამდენისამე ხნის წინად ლიუტკოვის აღიუტანტად ერთბაშად იქმნა არჩეული და სთხოვა, საქმის გამოსარკვევად მტერთან წასულიყო.

კერნერმა ყველა თავისი იარაღი მოიხსნა, რადგანაც პარლამენტორის მოვალეობა ამას თხოულობდა, და ორის ცენოსანის თანხლებით მტრისკენ გაემართა. მოძებნა მან გენერალი არრიგი და ამისთანა მოქმედების მიზეზის ახსნა სთხოვა. კერნერმა მოაგონა, რომ მოწინააღმდეგეებს შორის ორის კვირით ზავი იყო ჩამოგდებული.

— ზავი ყველასთვის არსებობს, თქვენთვის-კი არა, — უპასუხა მკვანედ პარლამენტორს საფრანგეთის გენერალმა.

რაკი ნახა კერნერმა, რომ საქმე ცუდად იყო, მოაბრუნა ცენი, ჰკრა დეზი და თავისიანებისკენ გაჰკურცხლა, მაგრამ ერთმა ფრანგთაგანმა ხმლის დაკვრა შინც მოასწრო. კერნერს გონება დაეკარგა, მაგრამ ერთგული ცენი მტრის ჯარს გამოუსხლტა და თავისი მხედარი აუცილებელს სიკვდილს გადაარჩინა.

უკვე ღამე იყო, როდესაც კერნერი გონს მოვიდა. ბა-

დრი მთვარე სასიამოვნოდ ანათებდა ტყის პატარა მწვანე მდელოს, სადაც ცხენს კერნერი მიეყვანა. რამდენიმე წუთში გაიარა, მაგრამ კერნერი მაინც გონს ვერ მოვიდა და ვერ მოისაზრა, სად იყო, ან რა დაემართა. მხოლოდ საშინელმა ტკივილებმა მოაგონა ყველაფერი.

შორიდგან მას ბრძოლის ხმა, ყრუ გუგუნე და ჭრიაბული ესმოდა; თოფის სროლა, მებრძოლთა ყვირილი, დაქრილთა ოხვრა და კენესა რალაცა შესაზარს შთაბეჭდილებას ახდენდა მასზედ.

— კერნერ, შენა ხარ?— მოესმა მას ვილაცის ჩურჩული. თეოდორემ ხმაზედ იცნო თავისი ნეგობარი ბერნეჰორსტი.

— მადლობა ღმერთს, რომ შენ მაინც დააღწიე თავი. იქ ეხლა საშინელი ბრძოლაა, — ამბობდა აღელვებული ბერნეჰორსტი. — მტერი გარს შემოგვერტყა და გონია, ყველას ამოელეტას გვიპირებს. მერე, ეს არის ზავი?

— მაიორი გადარჩა? — ჰკითხა კერნერმა.

— როგორღაც მტრის რაზმი გაარღვია და გაიქცა, თორემ არც იმას დაინდობდნენ. შენ როგორღა მოახერხე ტყეში თავის შეფარება? რა ამბავია შენს თავსა? ეგრე გადაფითრებული რათა ხარ? ღმერთო ჩემო, მთლად სისხლში სცურავ! დაქრილი ხარ? — წამოიძახა ბერნეჰორსტმა.

— თავში, — უპასუხა წყნარად კერნერმა. ბერნეჰორსტმა დაიჩოა და ქრილობა გაუსინჯა. ქრილობას შეხვევა უნდოდა და ბერნეჰორსტმაც ბევრი აღარ იფიქრა: ხელად პერანგი გაიძრო და პატარ-პატარა ნაჭრებად დახია.

ის იყო შეუხვია ქრილობა, რომ მათ მახლობლად ცხენების თქარა-თქური მოისმა; რამდენისამე წუთის შემდეგ თვით ცხენოსნებიც გამოჩნდნენ.

საშინელი წუთი დადგა. კერნერსა და ბერნეჰორსტს დატყვევება და იქნება სიკვდილიც მოელოდათ. გონიერება და ჩვეულებრივი სულის სიმშვიდე კერნერმა აქაც არ დაკარგა. ფეხზედ წამოდგა და მაღალის, მრისხანე ხმით შეჰყვირა:

— მეოთხო ესკადრონო, წინ!

ცხენოსნები შედგნენ. ისინი არ მოვლოდნენ, რომ მათ ალაგას მტერი იქნებოდა ჩასაფრებული. შიშმა შეიპყრო ცხენოსნები... მოვლანდათ, თითქოს წყვდიადით მოცულ ტყიდან მწკრივად მტრის რაზმი გამოდიოდა. ფიცხლავ ცხენები მიატრიალეს და გაპყრცხლეს...

მაგრამ ბუნების ეს ძალ-დატანება კერნერს ძვირად დაუჯდა: გულ-შეწუხებული მაშინვე მიწაზედ დაეცა.

ბერნეჰორსტი მიჰვარდა კერნერს, მაგრამ ამ დროს ხელმეორედ ვილაცის ხმა მოისმა. ბერნეჰორსტმა ავადმყოფი ხშირ ბუჩქნართან მიიყვანა და თვითონ-კი მიიმალა...

გათენებისას კერნერი მახლობელ სოფლის ორმა გლეხმა მოძებნა და ფრთხილად სოფელში მიიყვანეს. ბერნეჰორსტს ყველაფერი ეამბნა მათთვის და ესწავლებინა ის ადგილი, სადაც მისი დაკრძილი ამხანაგი იყო დამალული.

არჩილ ჯაჯანაშვილი.

(დასასრული იქნება).

საფრანგეთის ისტორიიდან.

(შემდეგი)

II

ჩვენ მხოლოდ მე-XVIII საუკუნეში საფრანგეთში არსებულ უმთავრესს გარდასახადებს შევხებით. ესაც საკმაოდ დაგვიანებებს ძველის წეს-წყობილების მექანიზმსა და ამ წეს-წყობილების უსამართლობას. უმთავრესს გარდასახადებს შეადგენდა: „ტაილი,“—ჩვენის ღროის მიწის გარდასახადს უდრიდა. ეს გარდასახადი მხოლოდ უძრავ მიწის საკუთრებაზედ იყო დაწესებული და საფრანგეთის მცხოვრებთა მხოლოდ ერთს მესამედს ნაწილს აწვა კისერზედ. თავად-აზნაურობა, სამღვდელეობა და სახელმწიფო მოხელეები განთავისუფლებულნი იყვნენ ამ გარდასახადისაგან; სრული უფლება ჰქონდათ მათ გაეთავისუფლებინათ ამ გარდასახადისაგან თავიანთი მიწის მოიჯარენიც. აქედგან ნათლადა სჩანს, რომ ხსენებული გარდასახადი მხოლოდ ღარიბს და ტანჯულს მიწის მუშას აწვა მთელი თავისი სიმძიმით. გარდასახადის რაოდენობა ყოველ-წლივ აღინუსხებოდა მთელის საფრანგეთისათვის და პროვინციებზედ განაწილდებოდა „სამეფო საბუქოს“ მიერ. არც ერთმა გარდასახადის გამღებმა არ იცოდა არასოდეს, რა გარდაჰხდებოდა მომავალს წელს; მას არა ეკითხებოდა-რა. წარმოიდგო-

ნეთ, მმართველობას არც მისის აზრის გაგება ჰსურდა, არც მისის თანხმობისა. ეს იყო უმთავრესი მიზეზი უზომოდ დიდ გარდასახადებისა.

პროვინციის გამგე მთელს ჯამს გარდასახადებისას ანაწილებდა მრევლებზედ და აქ კიდევ გარდასახადების ამკრეფი ანაწილებდა თავის მხრით: რომელს მოსახლეს რამდენი უნდა გარდაჰხდომოდა.

საყურადღებოა აქ ის გარემოებაცა, რომ გარდასახადების ამკრეფი მე-XVIII საუკუნეში სახელმწიფოს მოხელე-კი არ იყო, როგორც დღეს არის; თვითმული მოსახლე რიგ-რიგით ასრულებდა ამ მოვალეობასა და უფრო ხშირად გარდასახადების ამკრეფად სრულიად უეციკი, მოუხეშავი გლეხი კაცი იყო. გარდა ამისა, მდგომარეობა რთულდებოდა იმიტაც, რომ არაერთარი ღონისძიება არ არსებობდა მიწის რიგიანად შესაფასებლად. ხარჯის ამკრეფი პასუხის მგებელი იყო მთავრობის წინაშე გარდამხდელთა დაუდევრობისათვის და თვის სარჩო-საბადებლიდგან უნდა შეეცო ფული. ამის გამო იძულებული იყო, რაც შეიძლება მეტი გარდასახადი შეეწერა მდიდარ გლეხებისათვის. ვამბობთ—გლეხებისათვისაო იმიტომ, რომ თუნდ სურვილიც ჰქონებოდა ხარჯის ამკრეფს, არც შეეძლო და ვერც გაჰხედავდა მდიდარ ბურჟუაზიისათვის დაევალებინა გარდასახადების გაღება, რადგანაც პროვინციის მმართველი ყოველთვის გაათავისუფლებდა მათ ამ გარდასახადისგან. შეძლებულ გლეხებს შემდეგ უფრო მეტს გარდასახადს ხარჯის ამკრეფთა პირადი მტრები იხდიდნენ: უზომოდ ბევრს აწერდნენ და საქმეს უჭირებდნენ ამათ, თუმცა კარგად იცოდნენ წინააღმდეგ, რომ თვითონაც ამავე გაჭირვებულს მდგომარეობაში ჩაცვივდებოდნენ, როდესაც რომელიმე მათგანი ხარჯის ამკრეფად გახდებოდა.

ხარჯის ამკრეფისათვის ყოველთვის ხელ-საყრელი იყო გლეხ-კაცის ნივთიერ ყოფა-ცხოვრების გაუმჯობესობა, რადგანაც ამკრეფი ყოველთვის მზად იყო მოემატებინა გარდასახადი ხვედრი, თუ-კი დაინახავდა, რომ გლეხ-კაცის მდგომარეობა ოდნავაც

არის შეიცვალა და ეკონომიურად წელში გამაგრდა. ამის გამო გლეხებიც თავის მხრით იმას სცდილობდნენ მუდამ, რომ თავიანთი თავი იმაზედ ღარიბად დაესახათ, ვიდრე იყვნენ და ამ მიზნის მისაღწევად ყოველს ღონისძიებას ხმარობდნენ: სცდილობდნენ რაც შეიძლება ნაკლები შესავალი ეჩვენებინათ; მიწაზედ კოტა საქონელს ამუშავებდნენ, მამულს სრულიად არ აპატივებდნენ და სხვა. ექვი არ არის, ყოველისფერს ამას სამწუხარო ნაყოფი მოჰქონდა, მამული თან-და-თან ფუჭდებოდა. მეორე კიდევ ის იყო კუდი, რომ გლეხები სცდილობდნენ გადაეხადათ გადასახადი მხოლოდ მაშინ, თუ მათზედ ძალას იხმარდნენ და ამ შემთხვევაშიაც მხოლოდ ნაწილ-ნაწილად. ამათ უნდოდათ ხარჯის ამკრეფლებისათვის ჩაენერგათ სიძულვილი თავისს მოვალეობისადმი. იმ დროის მწერალი ბუა-ეი-ლბერი სოფელში გარდასახადების აკრეფის საოცარს სურათს გვიხატავს. ხარჯის ამკრეფნი, — ამბობს იგი, — ხშირად რამდენიმე ერთად შეიკრიბებიან საღმე დუქანში და აქ ანაწილებენ გადასახადს, თვითეულს გლებს რამდენი უნდა შეახვედრონ. ხშირად რამდენიმე თვე გადის, სანამ შეთანხმდებიან. შეთანხმების შემდეგ ერთად შეუდგებიან გარდასახადების აკრეფასა, რადგანაც ეშინიანთ გალანძღვისა და ხალხის მიერ შეურაცხყოფისა. როდესაც შეიდი ან რვა ხარჯის ამკრეფი ქუჩის ერთს მხარეს მოდიან და იწვევენ მცხოვრებლების ზიზღს, წარსულის წლის მებარჯეები მოდიან ქუჩის მეორის მხრით და როგორც პირველნი ღანძღვისა და გათათხვის გარდა ვერას ნახულობენ და კრეფვენ. პროვინციის მმართველს აწუხებს გარდასახადების შემოაუსაფლობა და აგზავნის სოფელში მანდატურებს და სარანგებს. გლეხები მანდატურებს ქრთაშს აძლევენ და სარანგებს ათრობენ იმ პირობით, რომ ზარალი არავის მისცენ და შინ მშვიდობით დაბრუნდნენ. სარანგები ხშირად ექვსჯერ და ხუთჯერ ბრუნდებიან სოფელში და ერთი ხუთად მეტს ზარალს აძლევენ, მაგრამ გლეხები მაინც თავი-დგან იცილებენ გარდასახადების ერთად გარდახდასა და დანარჩენი გარდასახადის გაღებას სხვა დროსა ჰპირდებიან. მაგრამ

მმართველის მოთმინებას ბოლო ედება და მთელი რაზმი მი-
დის სოფელში მეშვიდეჯერ, რომ უფრო მხნედ მოქმედონ.
მანდატურები და სარანგები დაუყოვნებლივ ართმევენ მცხოვ-
რებლებს საქონელსა და აინუნშიაც არ მოსდით, თუ გასტუ-
რებული ჰქონდა ამა თუ იმ გლეხს გარდასახადი, რადგანაც
გლეხები პირ-მტკიცედ მოქმედებენ. მაშინ იწყებოდა წივილი
და კივილი. საქონელი ღარიბ და მშვიერ მიწად-მომქმედ გლე-
ხობისა იყიდება და თუ ამით გარდასახადები არ დაიფარა,
ჰყიდიან გლეხ-კაცის ღარიბს მორთულობას: ჰხსნიან კარებებ-
სა და ფანჯრებსაც-კი და უყიდიან. მანდატურები არც გლეხის
ქოხის დანგრევას ერიდებიან და ხშირად ქოხსაც არღვევენ,
რომ აგური და ხე-ტყეც გაუყიდონ. ამის შემდეგ ირგვლივ
მხოლოდ კივილი და მწარე ტირილი-და ისმოდა ხოლმე გლე-
ხებისა.

მაგრამ არც ეს ზომები ჰშველოდა გარდასახადების აკრე-
ფის საქმეს; გარდასახადის სრულად აღება მაინც შეუძლებელი
იყო. ხშირად მთელი ქონება ეყიდებოდა გლეხსა, ოჯახი
გაუნადგურდებოდა, მაგრამ გარდასახადი მაინც გადაუხდელი
რჩებოდა. მაშინ აპატიმრებდნენ ხარჯის ამკრეფთ და ქალაქის
სატუსალოში აგზავნიდნენ სადაც მათის შენახვის ფულს სო-
ფელი იხდიდა. რამდენისამე თვის შემდეგ, მართალია, ხარჯის
ამკრეფთ საპატიმროდგან ანთავისუფლებდნენ, მაგრამ ისინი
უკვე მთლად გალატაკებულები ბრუნდებოდნენ შინ, რადგან-
ნაც შეუტანელს გარდასახადებს მთლად მათ ქონებიდამ ავსებ-
დნენ.

მომავალს წელს ჯერი ახლა სხვებზედ მიდგებოდა და მა-
თაც ისრვეე უნდა გამოეველოთ ათას გვარი გასაქირი. ამგვა-
რად,—ამბობს ტიურგო,—ცოტად თუ ბევრად შეძლებული
ოჯახები ნელ-ნელა ლატაკდებოდნენ და მათხოვრებადა ხლე-
ბოდნენ.

გამოდროდა რალაც მოჯადოებული წრე ჯერ ერთი
იმისთვის, რომ ისედაც დიდი გარდასახადი თან-და-თან
უფრო იზრდებოდა სხვა-და-სხვა ხარჯის გამო გადასა-

ხდის დროსა და მეორეც იმისათვის, რომ გარდასახად-
 დი ცუდად იყო განაწილებული. ბოლოს ისიც უნდა
 დაეიფიწყოთ, — რომ გარდასახადს ყოველთვის თან ახლდა ქონე-
 ბის აღწერა და მისი გასყიდვა, რაც ძარცვა-გლეჯას უდრიდა
 პირდაპირ. ხშირად ამ რიგად გლეხს სრულიად ეკარგებოდა
 ქონება. ერთი სიტყვით, ამგვარი და გარდასახადები ძირს უთხრი-
 და მთლად ხალხის კეთილ-დღეობასა, ანადგურებდა მიწათ-მო-
 მქმედ გლეხების მეურნეობასა და გალატაკების ვზაზედ აყენებდა.
 რიცხვა დროზედ გარდასახადის გამღებთა ყოველ წლივ კლე-
 ბულობდა და მით თან-და-თან მატულობდა რაოდენობა შე-
 უტანელ გარდასახადისა, შემოსავალი ხარჯს ვერ ჰფარავდა.
 ამგვარ წეს-წყობილებას-კი სახელმწიფო აუცილებლივ რაღაც
 საშინელ ცვლილებისაკენ მიჰყავდა.

მონარქიის უკანასკნელს საუკუნეში არსებობდა, გარდა
 სახადი „ედი“ ეს გარდასახადი ლეინოზედ იყო დადებული იმ
 შემთხვევისთვის, თუ ლეინო წვრილ-წვრილად გაიყიდებოდა.
 მაგრამ გარდასახადი იქამდის დიდი იყო, რომ უდრიდა თვით
 ლეინის ღირებულობის მეოთხე დასა და ხშირად მესამედს. ხუთი
 ან შვიდი სუ რომ ყოფილიყო თითო ბოთლს ლეინოზე დადე-
 ბული, კიდევ შესაძლებელი იყო გაძლება ამ გარდასახადისა,
 მაგრამ არ ემარობდნენ ამასა და, მაგალითად, ქალაქში შე-
 სატანს ბაგს სხვას ახდევინებდნენ კიდევ. მაინც წვრილ-წვრი-
 ლად ლეინო მხოლოდ ქალაქში იყიდებოდა. „ედი“ და ქალა-
 ქში შესატანი ბაგი ხშირად ლეინის ფასს აორკეცებდა თით-
 ქმის და ლეინის წვრილ-წვრილად გამყიდველიც იძულებული
 ხდებოდა ბოთლი ლეინო 20 სუიანი 40 სუთ გაეყიდა. ხში-
 რად-კი უფრო ძვირადაც იყიდებოდა, და აი რისთვის: ლეი-
 ნის ხარჯის ამკრეფებს ნება ჰქონდათ შეედგინათ ოქმები ლეი-
 ნის უკანონოდ გაყიდვის შესახებ. მსაჯულები სავსებით ერწ-
 მუნებოდნენ ამ ოქმებს, ამკრეფები-კი სცდილობდნენ რაც
 შეიძლება მეტი ოქმები შეედგინათ, რადგანაც იმ ჯარიმიდ-
 გან, რომელსაც მსაჯულები გადუწვეტდნენ ლეინით მოვაქ-
 რებებს, ნაწილი მებაჟეებს ეკუთვნოდა. აი, ამიტომაც ლეინის

მება ყვები ყოველ დღე დიდის მუყაითობით ათვალიყა რებდნენ ღვინის სარდაფებსა, რომ გაყიდულ ღვინის რაოდენობა შეემოწმებინათ, დაედასტურებინათ. მაგრამ უსაფუძვლო ექვს ხშირად რწმენად აქცევდნენ და აჯარიმებდნენ ვაქრებსა, მაგრამ მებაყეების სისასტიკე სრულიად ხელს არ უშლიდა ვაქრების მოხერხებასა და ეშმაკობას და ეს ხშირად ხდება, როდესაც გადასახადი დიდი და აუტანელია. ასრევე სარგებლობდნენ თავის მდგომარეობით მებაყეები სოფლებშიაც: ღვინის გამყიდველებს ალატაკებდნენ და მათს ნიეთიერს კეთილდღეობას სრულიად ძირს უთხრიდნენ. ქალაქებში ვაქრობისა და ცხოვრების ნებასაც აძლევდნენ მხოლოდ ღვინით მოვაქრეთა და სასადილოების პატრონთა განსაზღვრულს რიცხვს, მაგრამ იმ პირობით, რომ ღვინო უსათუოდ მებაყეებისაგან ეყიდათ. ყველა მებაყეები ვაქრობდნენ ღვინით, რომელსაც მუქთადა ყიდულობდნენ თითქმის მემამულეებისაგან და სამჯერ უფრო ძვირად ჰყიდიდნენ; მყიდველი საესებით მათს ხელში იყო. ამას-კი შედეგათ ის მოსდევდა, რომ ღვინოს ქალაქებში გაცილებით მეტი ფასი ედო, ვიდრე მომზადრებლებს შეეძლოთ მიეცათ. მარტო ღვინოზედ არ იყო ესრეთი დიდი ფასები, თითქმის ყველა სანოვაგე მამასისხლად იყიდებოდა სასტუმროებსა და სამიკიტნოებში, სადაც მუშა ხალხი დადიოდა; მიკიტნები და სასტუმროების პატრონები არა ჰმალავდნენ და ხმა მალლა ამბობდნენ მუდამ, რომ რასაც ღვინოში აგებდნენ, ის უნდა სხვა სანოვაგეში მოეგოთ. სოფელში ღვინოს მხოლოდ ის სევამდა, ვინც ღვინოს აყენებდა. მგზავრი იძულებული იყო რამდენიმე ათი ვერსი გაეველო, რომ ერთი ჭიქა ღვინო ეშოვნა და წყურვილი მოეკლა.

ღვინის ნამეტანი სიძვირე, როგორც სხვა სანოვაგისაც, აიხსნებოდა კიდევ ერთი სხვა გარდასახადით, სახელდობრ, საბაეო გარდასახადით. ეხლაც სახელმწიფოების გარშემო საბაეო ჯაჭვია გაბმული და ყოველგვარს საქონელზედ, რომელიც ამა თუ იმ სახელმწიფოში შეაქვთ ან იქიდგან გამოაქვთ, გარდასახადია ანუ ბაეია დადებული. ამ გარდასახადებით სახელ-

მწიფო სარგებლობს. მაგრამ სახელმწიფო თუმცა ინახავს სახელმწიფო ბაჟოებს, მიზნად აქვს არა პირდაპირი შემოსავალი ამ გარდასახადებისა, არამედ გარკვეული ეკონომიური შედეგი მათი. ეხლაც საზღვარ-გარეთიდან შემოტანილს საქონელზედ ბაჟი დაწესებული, მაგრამ იმ მიზნით, რომ ამით საქონელი დაადვირონ, — რადგანაც საზღვარ-გარეთიდან იაფად შემოსულს საქონელს ადვილად შეუძლიან ადგილობრივი, ეროვნული საქონელი სრულიად უკან დასწიოს და უცხოეთიდან შემოსულმა სავაჭრომ ადგილობრივს ვაჭარს ყველა მუშტარი წაართვას. სხვა ნაირად რომ ვსთქვათ, ბაჟი ედება უცხო საქონელს ადგილობრივ წარმოებისა და ვაჭრობის დასახმარებლად და გასამაგრებლად.

ამ რიგად საბაჟოები, რომლებიც ახლა სახელმწიფოების საზღვრებზეა გადატანილი, იმ ღროს, რომლის შესახებაც ჩვენა გვაქვს ამ ემად ლაპარაკი, თვითონ სახელმწიფოში იყო დამართული, პროვინციების საზღვრებზედა და თვითოეული პროვინცია მეზობლად მდებარე პროვინციისათვის უცხო სახელმწიფოს წარმოადგენდა (გამონაკლს წარმოადგენდნენ შოლოდ: ნორმანდია. პიკარდია, შამპანი, ბურგონი, ძერუ, ანჟუ და ძენი; ეს პროვინციები 1664 წლიდან დაწყებული შეადგენდნენ ერთს ოლქს საზოგადო საბაჟოებით). აი, ამიტომაც საქონლის ერთი პროვინციიდან მეორე პროვინციაში გადატანის ღროს იხდიდნენ ერთი მხრივ გამოსატანს გარდასახადს, მეორე მხრივ შესატანს გარდასახადს, და იმდენჯერ, რამდენს პროვინციასაც გადაატარებდნენ საქონელს. გარდასახადებიც საკმაოდ დიდი იყო; ამასთან ისიც უნდა მივიღოთ მხედველობაში, რომ საბაჟოს მოხელეები თავისს მოვალეობას ძველის წესისამებრ თავნებად ასრულებდნენ, რის მაგალითადაც შემდეგს მათს ჩვეულებას მოვიყვანთ: იმის მაგივრად, რომ თვითონ გამოეანგარიშებინათ, თუ რა გარდასახადი გაელო ვაჭარს ვაჭრობის დაკვალად, ეს ვაებატონები ვაჭრებსა სთხოვდნენ, რომ აენუსხათ ღირებულობა ზღ ღირსებათა ვისს საქონლისა, აგრეთვე რაოდენობა მათი და წარედგინათ, რომ

ამის მიხედვით შეეწერათ გარდასახადი. მაგრამ, თუ ვინც ვაჭარი როგორმე შესცდებოდა, მაშინვე საქონელს წაართმევდნენ და თავს იმითი იმართლებდნენ, ვითომ სურვილი ჰქონდა ვაჭარს მოხელეები მოეტყუებინა. აშკარაა, იმიტომ სჩადიოდნენ ასრე, რომ ვაჭრის საქონელი როგორმე ხელთ ევდოთ და დაეჭირათ.

ა. მ.

საქართველო სვიმონ მეფის დროს.

ლუარსაბ პირველის გადაცვალების შემდეგ ქართლში გამეფდა მისი შვილი სვიმონ პირველი (1557წ). სვიმონი ძალიან მიაგავს მამას თავის მოუხრელობით მტრის წინაშე და დამოუკიდებლობის სიყვარულით. როგორც ლუარსაბ მეფემ, ამანაც მთელი თავის სიცოცხლე მძლავარს მტრებთან ბრძოლაში გაატარა.

გამეფებისათანავე სვიმონი შეუდგა მეცადინეობას, რომ ტფილისი აეღო და ამნაირად სრულებით გაედევნა სპარსელები თავის სამეფოთგან. ამ საქმეში მას ძრიელ ეხმარებოდა არჩილ მუხრან-ბატონი. 1560წ. სპარსელებმა ერთის შეტაკების დროს ტყვედ ჩაიგდეს არჩილ მუხრან-ბატონი და გაგზანეს სპარსეთს. სვიმონ მეფემ სპარსთა შესამუსრად ამის შემდეგ შემწეობა სთხოვა თავის სიმამრს კახეთის მეფეს ლევანს. ლევანმა მეშველი ჯარი გაუგზანა სვიმონს თავის შვილის გიორგის წინამძღოლობით. სვიმონი ელოდა ციხე-დიდში (ძვეში) კახეთის ჯარს, რომ აქედგან დასცემოდა ტფილისს. ქართველების სამზადისი და განძრახვა შეუტყობარი არ დარჩა განჯის ბეგლარბეგს ზიად-ოღლის, რომელიც მაშინვე წამოვიდა ტფილისის დასაცველად. ზიად-ოღლი რომ ტფილისს მოვიდა, სვიმონ მეფე და გიორგი ბატონი შვილი ჯერ კიდევ ციხე-დიდში იდგნენ. ქართველებმა რომ გაიგეს ზიად-ოღლის მოსვლა ტფილისს, შეაჩერეს მისევა და თითონ დაიწყეს გამაგრება. ამის დამნახავმა ზიად-ოღლიმ გადაწყვიტა თითონ დასხმოდა ქართველებს ციხე-დიდში. სწორედ აღდგომა ღამეს სპარსელები გავიდნენ ტფილისითგან და თავს დაეცნენ ციხე-დიდში დაბანაკებულს ქართველებს. მოხდა საშინელი ბრძოლა, რომელშიაც თავგადადებით იბრძოდნენ ქართველები. გამარჯვება უეჭველად ქართველებს დარჩებოდათ, რომ უცებ არ გავრცელებულიყო ხმა გიორგი ბატონი შვილის მოკვლის შესახებ ბრძოლაში. კახეთის ჯარი ამ ამბის გამო

მეტად შეწუხდა და უკან დაიწია. კახელებს თან მიჰყვნენ ქართლებიც და ამნაირად გამარჯვებულნი დატყვევებულნი სპარსეულები. სვიმონ მეფე გამაგრდა გორის ციხეში, ხოლო ზიად-ოღლი დაბრუნდა ტფილისს (1561).

ამ დამარცხებამ გული არ გაუტეხა სვიმონ მეფეს და ხელი არ ააღებინა ტფილისის დასაქერად შეცადინეობაზე. ასეთი შეუპოვრობა სვიმონისა ბევრს არ მოსწონდა და ჰკიცხავდა იმისთვის, რომ ის არ ემორჩილებოდა სპარსეთის ყაენის ზეხელმწიფებას. მათ აზრით, საკმარისი იყო სვიმონს ეცნო სპარსეთის ზეხელმწიფება, რომ ჩამოვარდნილიყო საქართველოში შვიდობიანობა და სპარსთა ჯარი გასულიყო მის არემართვან. ასე ფიქრობდნენ მომეტებულად ქართლის სამხრეთის ნაწილის—სომხით-საბარათიანოს—დიდებულები, რომელნიც ყველაზე მეტად ზარალობდნენ სპარსთა ლაშქრობით ჯერ ლუარსაბ მეფის და შემდეგ სვიმონ მეფის წინააღმდეგ. ამ დიდებულებმა ისარგებლეს იმით, რომ სვიმონ მეფის ძმა დავითი უკმაყოფილო იყო ძმისა და ჩააგონეს მას, რომ წასულიყო სპარსეთს, გამოეცხადებინა ყაენისთვის ერთგულება და ეთხოვნა ქართლის მეფობა სვიმონის მაგიერ. დავით ბატონიშვილი დაჰყვა ამ რჩევას და წავიდა ყაენთან. ყაენმა სიამოვნებით მიიღო დავითი და სცნო ქართლის მეფედ იმ პირობით, რომ გამაჰმადიანებულიყო. დავითმა ეს მოთხოვნა შეასრულა და ქართლის მეფედ ცნობილი შაჰთამაზ ყაენისგან წამოვიდა საქართველოში სპარსეთის ჯარითურთ ქართლის დასაქერად (1566 წ.).

გამაჰმადიანებული დავითი მოვიდა ტფილისს და თავის თავი გამოაცხა ქართლის მეფედ. ამნაირად სვიმონ მეფეს გაუჩნდა მოკიშვიდ ძმა, რომელსაც მფარველობდა სპარსეთი და რომელსაც სცნობდა მეფედ ქართლის ერთი, თუმცა მცირე ნაწილი—სომხით-საბარათიანო. სვიმონ მეფემ თავისებურის მხნეობით განაგრძო ბრძოლა სპარსთა ბატონობის წინააღმდეგ, რომლის მცველად ახლა გამოვიდა მისი ღვიძლი ძმა დავითი.

სამს წელიწადს გასტანა სვიმონის ბრძოლამ დავითთან

და მის შემწე სპარსელებთან. სვიმონი ყოველს შეხვედრამდენს სჯობნიდა დავითს და, თუ ვერა გააწყო მასთან, ეს იყო იმის ბრალი, რომ ტფილისის ციხე ძალიან კარგად იყო გამაგრებული და შეუძლებელი შეიქნა ქართველთათვის მისი აღება.

სვიმონ მეფისგან შევიწროებულმა დავითმა (დაუთ-ხანად წოდებულმა გამაჰმადიანების შემდეგ) სთხოვა ყაენს მეტი დახმარება. შაჰთამაზის ბრძანებით სვიმონის წინააღმდეგ გამოილაშქრა ისევ ზიად-ოღლიმ დიდის ჯარით 1569 წ. სვიმონ მეფე გაეშურა მტრის ჯარის დასახვედრად სომხეთში და დაღვა ანწუფისს. სპარსელების ჯარი რომ მივიდა ხუნანს, მასთან გამოცხადდა კახებერ ყორღანაშვილი და დაჰპირდა გზის ჩვენებას სვიმონის ჯარზე თავდასახმელად. ამ მოლაპარაკების ჩვენებით სპარსელები მოვიდნენ ფარცხისს. სვიმონმა არჩია თვითონ მისულიყო პირველად და ამიტომ წაიწია ფარცხისამდე და გაუმართა ბრძოლა სპარსებს, რომელთა რიცხვი ათჯერ აღემატებოდა ქართველებისას. გაცხარებულს ბრძოლაში სვიმონ მეფე ძალიან დაწინაურდა და შეერია სპარსელებს. კახებერ ყორღანაშვილმა აცნობა სპარსებს მის ვინაობა. სპარსები დიდის მხნეობით შეეჯახნენ იმ გუნდს, სადაც სვიმონი იბრძოდა და დაატყვევეს. მეფის დატყვევების შეტყობის შემდეგ ქართველმა ჯარმა იბრუნა უკან პირი.

დავითი ახლა მთელის ქართლის მეფედ შეიქმნა. მაგრამ ეს მეფობა მხოლოდ სახელით ჰქონდა მას. ერთის მხრით ტფილისის ციხის მცველის უნებურად დავითს არაფრის გაკეთება არ შეეძლო, მეორე მხრით ქართლის დიდებულები არ სცემდნენ დიდს პატივს და არ უწყვედნ მორჩილებას იმისთანა მეფეს, რომელიც იყო სარწმუნოების მოლაპარაკე და უცხო ქვეყნის გავლენის მონა. ამიტომ ყოველი დიდებული ისე ირჯებოდა, როგორც უნდოდა. ამას მოჰყვა ბევრი უწყესობა და თავნებობა, რომლის გამო მეტად შეწუხდა ქვეყანა.

იმერეთში ამ დროს მეფობდა გიორგი მეფე, ძე ბაგრატ მეფისა, რომელიც მოკვდა 1548 წ. გიორგის მეფობაში აღსანიშნავია ურთიერთშორისი მტრობა და ბრძოლა მეფისა და

მთავრებისა: დადიანისა და გურიელისა. ამ მტრობისა და ბრძოლის დროს მეშველად ისინი იწვევენ ოსმალებს და აიძულებიან ირად თვით ქართველებივე რევენ თავიანთ საქმეში უცხო სახელმწიფოს. კახეთში 1574 წ. მოკვდა მეფე ლევანი. მის ტახტისთვის გაიმართა ბრძოლა ერთის მხრით მის უფროსის შვილის ალექსანდრეს, მეორე მხრით მის დანარჩენის შვილების შორის. ალექსანდრეს ეცილებოდა ტახტს მისი ძმა ელი-მირზონი, და ამ უკანასკნელს ემხრობოდენ დანარჩენი ძმები, რომელნიც მასთან ერთად იყვნენ ნაშობნი ლევანის მეორე ცოლისაგან. ამ ბრძოლაში გამარჯვებული დარჩა და გამეფდა ალექსანდრე.

სვიმონ მეფე რომ მიიყვანეს სპარსეთს, ყენმა შაჰთამაზმა მოსთხოვა, გამაჰმადიანებულყო. სვიმონმა უარპყო წინადადება და ამიტომ გაგზანეს ალაშუტის ციხეში. შაჰთამაზის სიკვდილის შემდეგ მისმა შვილმა ისმაილ ყენმა გაათავისუფლა სვიმონი ციხითგან და დაჰპირდა გაშვებას საქართველოში, თუ მაჰმადიანობას მიიღებდა (1577 წ.). სვიმონმა მაჰმადიანობაზე ახლაც უარი სთქვა. ამავე წელს მოკვდა ისმაილი და გაყენდა მისი ძმა ხუდაბენდე, რომელიც აგრეთვე დაჰპირდა სვიმონ მეფეს გაათავისუფლებას.

შაჰთამაზის შემდეგ გამეფებული მისი მემკვიდრეები მეტად სუსტნი და უნიჭონი იყვნენ. ამის გამო სპარსეთის ძლიერება შეირყა. მან აფიქრებინა ოსმალეთს სპარსეთის წინააღმდეგ გამოლაშქრება და იმ აღგილების წართმევა, რომელიც მუდამ სადავო იყო ამ ორს სახელმწიფოს შორის. დავით მეფემ, რომელმაც შეიტყო, რომ სვიმონის გამოშვებას აპირებნო, ახლა მფარველობის თხოვნით მიმართა ოსმალებს. ოსმალეთის ჯარი მიადგა სპარსეთს ქურთისტანის მხრით, მაგრამ დამარცხდა და უკან გამობრუნდა (1578 წ.). ჯარის უფროსმა ლალა-ფაშამ ახლა გადასწყვიტა საქართველო დაეჭირა და შემდეგ შირვანი დაეპყრა, ამ აზრით შემოვიდა ჯერ სამცხეში. ყვარყვარე ათაბეგი იძულებული შეიქნა დამორჩილებოდა. სამცხითგან ლალა-ფაშა შემოვიდა ქართლში. დავითი ახლა აღარ დაე-

მორჩილა ოსმალებს და სპარსეთის ერთგულობა არჩილა ოსმალებს, რომ ტფილისს მიუახლოვდნენ, დავითმა მოსწვა ქართლს და თვით გაიხიზნა. ოსმალებმა დაიპირეს ქართლი. ლალა-ფაშამ ტფილისითგან გაგზანა ჯარი იმერეთისაკენ, ხოლო კახეთის მეფეს მოსთხოვა ჯარით მიშველებოდა შირვანში სალაშქროდ. იმერეთის დასაპყრობად გაგზანელი ჯარი უკან დაბრუნდა დამარცხებული. ფაშამ იქ მეორე ჯარი გაგზანა კიდეც. ალექსანდრემ შეასრულა ფაშის მოთხოვნილება და გააყვა შირვანში სალაშქროდ. შირვანიდან ლალა-ფაშა ისევ ქართლს დაბრუნდა. იმერეთში მეორედ გაგზანელი ჯარი კიდეც დამარცხებული დაუხვდა ტფილისში.

სვიმონ მეფე დიდის მწუხარებით გამოიცქირებოდა სპარსეთითგან ქართლისკენ, სადაც ახლა ოსმალები თარეშობდნენ და სადაც მისი ცოლ-შვილი იყო დარჩენილი უპატრონოდ. შაჰზუდაბენდუ ყაენი ჰპირდებოდა გაშვებას მხოლოდ ერთის პირობით, რომ გამაჰმადიანებულიყო. ბევრს ხანს ითმინა სვიმონმა, მაგრამ ბოლოს სამშობლოს სიყვარულმა დასძლია და, სამშობლოში დასაბრუნებლად, გარეგნობით, ძალა-უნებურად მიიღო მაჰმადიანობა. ყაენმა მაშინ მისცა სვიმონს ფული და ჯარი და გამოისტუმრა ქართლს ოსმალების გასადევნად (1578 წ.).

დავითმა რომ გაიგო, ყაენს სვიმონ მეფე გამოუსტუმრებიაო, ლალა-ფაშას გამოუცხადა მორჩილება და წავიდა სტამბოლს ხონთქართან. მის წასვლის შემდეგ თვით ლალა-ფაშამ იწყო აბარგვა ოსმალებში დასაბრუნებლად, რადგან ეგონა ციხეებში ჩაყენებული ჯარი საკმარისი იქნებოდა ქართლის ზელში დასაქერად. ლალა-ფაშა გზაზე იყო ოსმალებს მიმავალი, სვიმონ მეფე რომ ქართლში მოვიდა. მეფემ მოასწრო ოსმალების ჯარის უკანა ნაწილზე თავდასხმა და საგრძობელის ზიანის მიყენება.

ამის შემდეგ სვიმონ მეფე შეუდგა ოსმალთაგან დაქერილის ციხეების აღებას და კიდევაც აიღო მალე ყვე-

ლა ციხეები ტფილისის გარდა. ამასთან მოაწესრავა ქართლის არეულ-დარეულობა.

სვიმონ მეფეს სრული ნდობა ჰქონდა სპარსეთისა და მასთან შეეძლო თავისუფლად ემართა თავისი სამეფო, მაგრამ მას ახლა მტრობდა კახეთის მეფე ალექსანდრე, რომელმაც თავის დის სვიმონ მეფის ცოლის სიძულილით თვით სვიმონიც შეიძულა. ამ სიძულილმა რავდენჯერმე შეატაკა ალექსანდრე სვიმონს, რომელიც ყოველთვის გამარჯვებული რჩებოდა. თავის ძალით რომ ვერას აკლებდა, ალექსანდრე აბეზღებდა სვიმონს ყაენთან და სწამებდა მის ორგულობას. ამ დაბეზღების გამო ყაენმა გამოგზანა საქართველოსკენ დიდი ჯარი, რომ საბოლოოდ დაემორჩილებინა სვიმონი და გამოერთმია მძევლები. სპარსეთის ჯარის უფროსმა ფელუვანმა ყარაბალითგან დაიბარა თავისთან სვიმონიც და ალექსანდრეც. ორნივე გამოცხადდნენ. აქ ფელუვანმა მოსთხოვა ორსავე მეფეს ერთგულობის ფიცი, მძევლებად შეიღების მიცემა და პირობა ყოველ-წლიურის ხარჯის გადახდისა. სვიმონმაც და ალექსანდრემაც შეასრულეს ეს მოთხოვნილება (1581 წ.).

სვიმონმა ოსმალებს თითქმის სრულიად ააღებინა ხელი ქართლზე. მხოლოდ ტფილისში-ლა იყო მომწყვედებული მათი მეციხოვნე ჯარი. ქართლის ხელახლად დასაქერად და ტფილისის მეციხოვეებისათვის სურსათის მისაწოდებლად ოსმალებმა გამოილაშქრეს ქართლში 1581 წ. მაჰმად-ფაშის წინამძღოლობით. ოსმალებმა აიღეს ლორისა და გორის ციხეები და გაემართნენ ტფილისისაკენ. გზაში მუხრანს ახლო მათ დაუხვდა სვიმონ მეფე და შეებრძოლა. ოსმალები დამარცხდნენ და გაიქცა-გამოიქცნენ. უმეტესი ნაწილი ჯარისა და სურსათისა ქართველებს დაჩაბათ. მხოლოდ მცირეოდენთ მოასწრეს ტფილისამდე მისვლა.

ქართლში შემოსვლისას მაჰმად-ფაშამ სამცხის ათაბეგი ქაიხოსრო გაგზანა იმერეთის მეფესთან, რომ მიეწვია ის ქართლში გასალაშქრებლად. გიორგი მეფემ მიიღო ოსმალების წინადადება, გურიელსა და დადიანთან ერთად შემოესია ზე-

მო ქართლს და ამ კუთხის დარბევის შემდეგ გაბრუნდა უკან კი სვიმონ მეფემ ბევრის ცდის შემდეგ აიღო ტფილისის ციხე, ლორი და საშვილდე (1583 წ.). ამის გამო ოსმალებმა კიდევ გამოილაშქრეს ქართლში ფერად-ფაშის წინამძღოლობით. ლორის ციხის აღების შემდეგ, ოსმალები გამოემართნენ ტფილისისკენ. სვიმონ მეფე თავის ჯარით დაუხვდა მათ წინ ხრამის პირად და შეებრძოლა ხატის-სოფელთან. ოსმალები დამარცხდნენ და უკან დაბრუნდნენ (1584 წ.).

სამავიეროდ ოსმალებმა გაიმარჯვეს სპარსელებთან ბრძოლაში ტ შირვანში გამაგრდნენ. ახლად გამეფებულმა ყაენმა შაჰ-აბაზმა გამართა მოლაპარაკება ოსმალებთან შერიგების შესახებ. ახალის ზავის ძალით სპარსეთმა სცნო ოსმალეთის საკუთრებად ყველა ის ადგილები, რომლებიც მას ჰქონდა იარაღით წართმეული სპარსეთისგან (1588 წ.).

ამ ზავის ძალით საქართველო მთლად ცნობილ იქმნა ახლა ოსმალეთის ხონთქრის კუთნილებად, რადგან აღმოსავლეთი ნაწილი მისი, რომელიც წინანდელის ზავის ძალით სპარსეთს ჰქონდა მითვისებული, უკანასკნელად ოსმალეთის ჯარმა დაიჭირა. ქართველებისათვის ამ ზავს არავითარი მნიშვნელობა არა ჰქონდა-რა, რადგან საქმით არაფერი შეცვლილა-რა მათ მდგომარეობაში. ქართველი მეფეები ყურს არ ათხოვებდნენ ოსმალეთს და სპარსთა ზავებს. ისინი მხოლოდ თავიანთ დამოუკიდებლობისთვის ზრუნავდნენ და მხოლოდ ძალას ემორჩილებოდნენ.

სწორედ იმავე წელს, რა წელშიაც მთელი საქართველო ხონთქრისა და ყაენისაგან ცნობილ იქმნა ხონთქრის კუთნილებად, სვიმონ მეფემ მოინდომა იმერეთის დაპყრობა გიორგი მეფის ჯავრის ამოსაყრელად. 1588 წ. სვიმონი გადავიდა იმერეთს. ლევან მეფემ (გიორგის შვილმა), მიიწვია მეშველად დადიანი და გურიელი, მაგრამ ესენი არ მიეშველნენ და მარტოდ თავის ჯარით შეებრძოლა სვიმონს. სვიმონმა დაამარცხა ლევანი და გააქცია, იმერეთი-კი თითონ დაიპყრო.

სვიმონი იმერეთითგან მალე დაბრუნდა ოსმალების ქარ-

თლში შემოსევის შიშით. მის წასვლის შემდეგ ლევიანის დაიპყრო იმერეთი. ახლა მან დაუწყო მტრობა მამია დადიანს იმის გამო, რომ არ მიეშველა სვიმონის წინააღმდეგ. ამ მტრობას ის მოჰყვა, რომ დადიანმა 1590 წ. აიღო ქუთაისი და ტყვედ წაიყვანა ლევიან მეფე, ხოლო მის მალე სიკვდილის შემდეგ მეფედ დასვა როსტომ ბატონიშვილი. გიორგი გურიელმა არ ინდომა დადიანის დასმული მეფე, შევიდა იმერეთს ჯარით აიღო ქუთაისი და გადაეცა როსტომი, ხოლო მეფედ დასვა ბაგრატ ბატონიშვილი.

1591 წ. სვიმონ მეფე ხელახლად გადავიდა იმერეთს და დაატყვევა ბაგრატ მეფე. ქუთაისში თავისი მეციხოვნეები ჩააყენა და დაბრუნდა უკან. სვიმონი რომ ქართლს გადმოვიდა, როსტომ მეფემ დადიანის შემწეობით აიღო ქუთაისი და იმერეთი დაიპყრო. ამის შემტყობი სვიმონ მეფე შესამედ გადავიდა იმერეთს, დაიჭირა სხვა და სხვა ციხეები და შიადგა ქუთაისს. როსტომი გაიქცა ქუთაისითგან დადიანთან. სვიმონ მეფე წავიდა ოდიშისკენ. წინ დაუხვდა მას დადიანის ჯარი და მოხდა ბრძოლა ოფიშკვითში. ბრძოლაში დამარცხდა სვიმონ მეფე და დაბრუნდა უკან. იმერეთი დადიანის შემწეობით დაიჭირა ისევ როსტომმა.

სვიმონ მეფემ ახლა ხელი აიღო იმერეთის დაპყრობის სურვილზე და ისევ ქართლითგან ოსმალების განდევნას შეუდგა. მეფემ აიღო ყველა ადგილები, რომლებიცკი ოსმალებს ეჭირათ, გარდა გორის ციხისა. რამდენმამე ცდამ მის ასაღებად უქმად ჩაუარა, ბოლოს უკანასკნელი ღონე იხმარა, რომ აელო და კიდევაც აიღო ცხრა თვის გარემოცვის შემდეგ. (1599 წელს.

ამ ამბის შეტყობის შემდეგ ხონთქრის ბრძანებით გამოილაშქრა ქართლში ჯაფარ-ფაშამ დიდის ჯარით (1600 წ.). სვიმონიც მოემზადა მის დასახვედრად და დაბანაკდა საღირაშენში. ოსმალები დადგნენ მის ახლო ნახიდურში და ვერ ბედავდნენ პირველად ომის დაწყებას. სვიმონ მეფემ ვერ მოითმინა და თვითონ წავიდა მტრის ბანაკის დასახვედრად. ამ დაზ-

ვერვის დროს იცნეს ოსმალებმა მეფე, გამოედევნენ და დაიპყრეს. მის შეპყრობის შემდეგ ოსმალები გაემართნენ ლორის ციხისკენ. სვიმონ მეფის შვილი გიორგი დაედევნა მათ ქართველის ჯარით და კიდევ გაუმართა ბრძოლა, მაგრამ ოსმალებმა შეასწრეს ციხეში. ქართველები უკან გამობრუნდნენ. ხოლო ოსმალებმა სვიმონი წაიყვანეს ტყვედ სტამბოლს.

დ. კარიჭაშვილი.

ფიზიკა და ქიმია.

(თარგმნილია ზაქარიაშვილის რედაქციით).

(ბავრძელება).

V. ე ლ ე მ ტ რ ი ნ ი.

დამიანი ყოველთვის ჰგრძნობდა სითბოს, სინათლეს, ისმენდა ხმას. ელექტრონი-კი მან გაიცნო მხოლოდ 200 წლის წინად, თუმცა მისი ნიმუში, ელევა, ყოველთვის

თვალ წინა ჰქონდა.

ლაქასა და შუშაზედ ხახუნით ჩნდება ელექტრონი. აი ლაქის ნატეხი. მაგიდაზედ დაყრილია ქალაღდის ნაკუწები. ლაქის ნატეხი მივიტანე ნაკუწებთან, მაგრამ არავითარი ცვლი-

ლება არ მოხდა მათს მდგომარეობაში. ახლა ლაქას რამდენიმე ჯერზე წაეუსვ-წამოეუსვამ შალისა ან მაუდის ნაქერს და მივუახლოვებ ქალაღლებს. უცქირეთ, ქალაღლებმა მოძრაობა იწყეს, თითქოს ლაქამ სული ჩაუდგაო. უცქირეთ, როგორ დახტიან და იწევენ ლაქისკენ; აი, ზედაც მიეკვრნენ.

ამავე ცდას შუშის ჯოხით მოვახდენ. შუშის ჯოხს წაეუსვამ რამდენჯერმე ტყავს, რომელსაც წინაღვე წაცხოზილი აქეს ამალგამა, და შემდეგ ქალაღლებს მივუახლოვებ. ქალაღლები ისევე დახტიან და ეკვრებიან შუშის ჯოხს, როგორც წინაღ. ლაქასა და შუშაზედ წასმა-წამოსმით გაჩნდა რაღაც ძალა, რომელიც იზიდავს თვისკენ ქალაღდის ნაგლეჯებს. ეს მიმზიდველი ძალაა ელექტრონი.

ორგვარი ელექტრონი. აბა, მიყურეთ, საყურადღებო მოვლენას გიჩვენებთ. პირსაცობის (პრობკის) ნაქერს ვაბამ აბრეშუმის ძაფს და ვკიდებ. ლაქას ჯერ ვუსვამ მაუდს, მერე მივუახლოვებ პირსაცობს. ეს უკანასკნელი ისევე მიიზიდა ლაქამ, როგორც წინაღ ქალაღდი. მაგრამ უცქირეთ: როგორც-კი მიეკარება ლაქას, ელდა-ნაცემივით უკან ბრუნდება და რამდენიც უნდა ვეცადოთ, ვერას გზით ველარ მივაკარებთ პირსაცობს ლაქასა.

ახლა ავიღებ შუშის ჯოხს, წაეუსვამ ტყავს და მივიტან პირსაცობთანა. როგორცა ჰხედავთ, კი აღარ გაურბის იგი შუშისა, პირ-იქით თვითონ ისწრაფვის მისკენ. მაგრამ მიკარებისათანავე უკანა ხტება და სხვა მხარეს გარბის. ახლა რომ ისევე მიუახლოვოთ ლაქა პირსაცობს, კვლავ მიიზიდავს მასა. ამ რიგად თურმე ელექტრონი ორ გვარი ყოფილა: ერთი ჩნდება ლაქაზე, მეორე-კი შუშაზედ. პირველს უწოდებენ ფისის ანუ ლაქის ელექტრონს, მეორეს-კი—შუშისას. ლაქის ელექტრონი წოდებულია აგრეთვე „მიმზიდველ“

ელექტრონათ, შუშის ელექტრონი — „უარყოფ“ ელექტრონათ. თუ რად ეძახიან ესრე, ამას კვლავ აგისნით. უოველ საგანზედ ხახუნით ჩნდება ელექტრონი. ზოგ საგანზედ ჩნდება მიშზიდველი ელექტრონი, ზოგზე-კი უარყოფი ელექტრონი. მაგრამ ყველაზედ ნათლად ეს განსხვავება სჩანს ლაქასა და შუშაზედ.

მიზიდვა და უკუხტომა. ჰხედავთ, ხის წებოს კარგად მოზრდილი ნაქერი დაკრულია ჯოხზედ. ვიღებ მატყლს და დიდ-ხანს ვუსვამ წებოს. ქალაღი ან ნემსი რომ მიუახლოვოთ, წებო მიიზიდავს. თუ რომ თითს მივაკარებ, თითს და წებოს შუა გაიფლევებს, ნაპერწკალი, და ამასთან ისმის ტკაცუნის ნაპერწკალი ისეთივე ელვია, როგორსაც ცაზედა ვხედავთ, მხოლოდ სუსტია. ტკაცუნი-კი ქუხილის ნიმუშია. აბრეშუმის ძაფზედ პირ-

საცობის მაგივრად რომ ჩამოვკიდოთ ლაქის ნაქერი და მატყლი ღონივრად წავუსვ-წამოვუსვით, მერე ეს ლაქა, ხელში რომ მიკირავს, მივუახლოვოთ ჩამოკიდებულს ლაქას, ლაქის ნაქერი-კი არ მოიწევს ჩემი ლაქისკენ, პირ-იქით გაუბრბის მას.

პირ-იქით, თუ ვაელექტრონებულს შუშას ჩამოვკიდებთ, ჩემს ლაქას მიიზიდავს იგი, შუშას-კი გაექცევა. ამგვარად უნდა დავასკვნათ ამ რამდენისამე კდისაგან, რომ ერთგვარი ელექტრონი ერთი მეორეს გაუბრბის, სხვა-და-სხვა გვარი-კი ერთი მეორეს იზიდავს.

ელექტრონის კარგი და ცუდი გადამცემი საგნები. ზევით ვითხარით, რომ ყოველ საგანზედ ხახუნით ჩნდება ელექტრონი. მაგ. რეზინი, ან გოგირდი ხახუნის შემდეგ იზიდვენ ქალაღს. ელექტრონი შეიძლება გავაჩინოთ ჩვენს თმაშიაც უბრალო ვარცხნით. როდესაც კატას ბეწვზედ უსვამთ ხელს, მაშინაც აჩენთ ელექტრონს. აბა, სცადეთ და კატას ღამე ხელი წაუსვით, სიბნელეში თქვენ მშვენივრად შეგჩინებთ, რომ კატის ბეწვი ნაპერწკლებს გაჰყრის ტკაცა-ტკუციითა. მაგრამ უკჭირეთ რკინის სახაზავსა, ამდენი ხანია ვუსვამ მაუღს, მა-

გრამ მაინც არაფერი არ გამოვიდა. რა მიზეზია? აბა, ახლა სახაზავის ბოლოს შემოვახვიოთ აბრეშუმის ხელსახოცი და ისე განვაგრძოთ ცდა. სახაზავზედ ჩნდება ელექტრონი. როცა პირდაპირ ხელში შეჭირა, ელექტრონი არ გაჩნდა, მაგრამ როგორც-კი აბრეშუმის ხელსახოცით დავიჭირე, სახაზავმა მაშინვე მიიზიდა ქალაღლი. მაშასადამე, აქ ჩემი ხელი ყოფილადამნაშავე? სწორედ ასეა: სახაზავზედ წინადაც იყო ელექტრონი, მაგრამ გადმოდიოდა ჩემს ხელში, ხელიდგან გადადიოდა სხეულში და მერე მიწაში, რომელზედაც ვიდექ. აბრეშუმის ხელსახოცმა-კი ელექტრონი აღარ გამოუშვა ხელამდის და სახაზავს დაურჩინა.

შეიძლება ეხლა თქვენ დაგებადოთ კითხვა: რად გაჩნდა ლაქასა და შუშაზედ ელექტრონი, როდესაც ხელსახოცი არ გვიხმარია? ახლავე გიპასუხებთ: ავიღოთ ლაქის ახალი ნაჭერი. როგორც ჰხედავთ, ამაში არ არის ელექტრონი. ლაქას ოდნავ წავეუსვამ მაუდს, მთლად ლაქას-კი არა, მხოლოდ ბოლოს.

უცჭირეთ, მხოლოდ ბოლო მიიზიდავს ქალაღლდს, სხვა დანარჩენი ადგილი არავითარს გავლენას არ იქონიებს ქალაღლზედ. მაშასადამე, ელექტრონი დარჩა იქ, სადაც პირველად გაჩნდა, ლაქის დანარჩენს ადგილს ელექტრონი არ გადაედო. ლაქა ცუდი გადამცემი ყოფი-

ლა. სიტყვა „გადამცემი“ თქვენთვის ახალი არ არის, წინადაც რამდენჯერმე მიხსენებია მისი სახელი. მაშინ როდესაც რკინის სახაზავი წავეუსვით მაუდს, ელექტრონი გაიფანტა მთლად სახაზავში, რადგანაც რკინა კარგი გადამცემია ელექტრონისა. ადამიანის სხეულიც კარგად გადასცემს ელექტრონს, თუმცა რკინაზედ ცუდად. აგრეთვე კარგი გადამცემია მიწა. ამიტომაც, როგორც-კი ელექტრონი გაჩნდა სახაზავის ბოლოზედ, ის იმ წამსვე გადაეცა მთლად სახაზავს. სახაზავიდგან გადმოვიდა ჩემს ხელში, ხელიდგან სხეულში და სხეულმა-კი გადასცა მიწას. აბრეშუმის ცუდი გადამცემია. ამიტომ შემოვახვიე ხელს აბრეშუმის ხელსახოცი და ამითი კარგა ბლომად

შევუნახე სახაზავს ელექტრონი. ამ რიგად აბრეშუმის ხელსახოცმა გზა შეუკრა ელექტრონს და არ მისცა ნება, რომ გადასულიყო ჩემს ხელში. აი, ამ მოქმედებას, რომლის შემწეობითაც საგანზედ ჩნდება ელექტრონი, ჰქვიან განცალკევება. ამისთვის ხმარობენ აბრეშუმს, შუშას; წებოს, ლაქას, რიზინს და ფაიფურს. ყველა ესენი ცუდად გარდასცემენ ელექტრონს. მატყლი, ტყავი, ხმელი ხეც აგრეთვე ცუდი გადასცემნი არიან. ლითონი, წყალი და ყველა ის, რაც წყლით არის გაელენთილი, როგორც მაგ. ნორჩი ხე, პირუტყვი, ნოტიო მიწა—კარგად გადასცემენ ელექტრონს.

ნ. ლ—ური.

(გაგრძელება იქნება).

ხიდგან—გაზეთაშდჳ.

(ფრანგულით).

ეიზენტალის ერთს დიდს გერმანულ ქარხანის დირექტორებს უნდოდათ შეეტყუათ, რამდენი დროა საჭირო, რომ ხე გაზეთად იქცეს და აი, რა საყურადღებო ცნობები შეკრიბეს: დილის 7 ს. და 35 წ. მახლობელს ტყეში მოსკრე: 3 ხე და ტოტების მოშორებისა და გაქერქვის შემდეგ წაიღეს, ქარხანაში მოზარეული და კარგად ამოზელილი ხე ქალაქის მანქანებში ჩაუშვეს და 9 ს. და 34 წ. პირველი ფურცელი უკვე მზად იყო. ყოველ დღიურ გაზეთის სტამბა ოთხს ვერსზედ იყო დაშორებული. ავტომობილით გაგზავნილი ქალაქის ფურცელი მაშინვე პრესის (ქაზრაკის ქვეშ ჩაიღო და დილის ათ საათზე დაბეჭდილი გამოვიდა. მაშასადამე, სულ ორი საათი და 25 წ. მოუნდა, რომ ახალის ამბების წაკითხვა შესაძლებელი ყოფილიყო იმ ხიდგან მიღებულს ქალაქზედ, რომელსაც იმ დღით ტყეში ჯერ ისევ ნიაფი არხევდა.

ნათლიკო.

ა ნ დ ა ზ ე ბ ი.

- 1) რეგენი ბრძენზედ ბრძენია, რაშიაც გამოცდილია.
- 2) ჭკუამ მოკამა სოფელი, ვერც ხმაღმა ამოღებულმა.

ზ ა მ ო ც ა ნ ი ბ ი.

- 1) ერთი რამ ბრტყელი ფურცელი
გადაგვფენია თავზედა,
ხშირად ასხია მარცვლი,
არ დაითვლების მახედა;
არც არი ბარად ნათესი,
არცა ასხია შთაზედა;
სცივივის და მოღის ძირთაკენ,
არ იპოვების კარზედა.
- 2) ყველას უნდა.

რ ე ზ უ ს ი

ЕЖЕДНЕВНАЯ ГАЗЕТА

ЗНАНИЕ

Тифлисъ, Головинскій проспектъ, рядомъ съ циркомъ.

Подписная цѣна помѣсячно—1 руб.

Плата на объявленія: впереди текста за строку петита 15 к., позади текста—7 к. Многократныя объявленія—по соглашенію съ конторой. Объявленія отъ лицъ, ищущихъ труда, печатаются за половинную плату. Траурныя объявленія по 3 руб.

Подписка и объявленія принимаются въ конторѣ редакціи ежедневно отъ 9 до 4 ч. дня и отъ 7 до 8 час. вечера.

Редакторъ принимаетъ для личныхъ объясненій ежедневно отъ 1 до 2 час. дня.

Статьи, присылаемыя въ редакцію, въ случаѣ надобности подлежатъ исправленію и сокращенію. Крупныя не принятыя статьи сохраняются въ продолженіе 1 мѣс., мелкіе—не возвращаются. На рукописяхъ должны быть означены: фамилія автора, его адресъ и условія гонорара; безъ этого послѣдняго условія статьи считаются безплатными.

Подписка и объявленія принимаются въ Тифлисъ—въ главной конторѣ—на Головинскомъ пр., рядомъ съ циркомъ.

ОБЩЕСТВЕННАЯ, ЛИТЕРАТУРНАЯ и ПОЛИТИЧЕСКАЯ
— Г А З Е Т А —

КАВКАЗСКАЯ РѢЧЬ

ПОДЪ РЕДАКЦІЕЙ М. А. ДЖАБАРА
*выходитъ въ Тифлисъ ежедневно, кромѣ
дней послѣ праздничныхъ.*

«КАВКАЗСКАЯ РѢЧЬ»—газета независимая, ни въ партійная,
въ „Кавказской Рѣчи“ будутъ помѣщаться

КАРРИКАТУРЫ

художника **О. И. ШЛИНГА.**

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА: въ Тифлисъ—за 1 м.—60 к., до конца года—1 рубль, въ друг. города—1 м.—90 к., до конца года—1 р. 50 к., ОБЪЯВЛЕНІЯ: на 1-й стран. за строку петита—10 коп., на 4-й стр.—5 коп. Многократныя и большія объявленія съ уступкой.

“വ്യക്തിത്വം”

അമരം വെട്ടി അടയാ

1961

117

1961